

banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgilî Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
İkinci Beş Yıllık Plânın		
Ana Hatları ve Finansman İmkânları	5	Ali Şakir Ağanoğlu
Para Darlığı	11	Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
Bankalarda Teminat ve		
Kefalet Mektubu Muamelesi	14	Vedad Onur
Türkiye'de Konut Sorunu	19	T. Can
Reformların Bilânçosu		
(Çeviren: Alp Gürus)	34	Michel Debré
Harekât Araştırması		
Yönünden Envanter Problemleri	43	Tunçer İ. Ören
Piyasa Durumu	49	Yıldırım Kılış
Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Kararları	55	Banka Dergisi

ağustos - 1967

cilt : 4 sayı : 8

GELECEĞİ
İÇİN

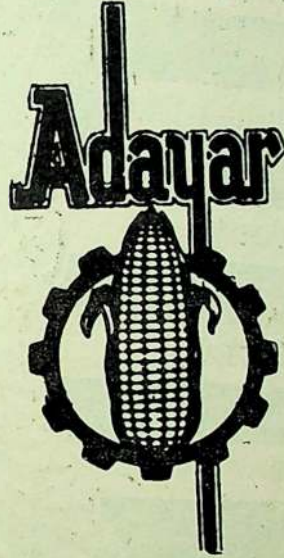
**SİZE
GÜVENİYOR**

SİZ DE
AKBANK'a
GÜVENİN

**1967
YILINDA**

**5 MİLYON
AKBANK**

ADAYAR MISIR ÖZÜ YAĞI

Kolesterol, Damar
Bertliđi ve diğer Kronik
Kardiyovasküler hastalıklarda
doktorların HASSATEN
tavsiye ettiği ve münhasıran
Mısır ösünden ekde edilen
TAM SAFİYETTE emsalsiz
yađdır

Zeytinyağ, tereyađ
margarin v.s. gibi
bütün hayvani ve nebati
yađlara tercihan SOFRADA
ve MUTFAKTA emniyetle
kullanabileceđiniz fevkalade
BESLEYİCİ yeğene REJİM
yađdır

Adayar Ticaret Ltd. Ş.

Eminönü Kantarcılar Yeni Koculuca Han 7/1

Telefon : 22 34 81 — 22 37 17 Telgraf: ADAYARLİMİT — İstanbul

Başarınız ve istikbaliniz

tutumlu ve isabetli kararınıza bağlıdır.

Türkiye Vakıflar Bankasında

açtıracığınız her hesap

buyolda sizin için

en büyük şanstır.

Türkiye
Vakıflar
Bankası

SEVGİLİ OKUYUCULARIMIZ

13/Temmuz/1967 tarihli gazetelerde Başbakan Demirel'in bir «Torpil Genelgesi» yayınlandı. Genelge, işleyen bir yaraya tam zamanında parmak basmıştı. Gerçekten son zamanlarda Devlet teşkilâtında ve bazı iktisadî devlet teşekküllerinde iltimâs veya politik etki, subjektif değerlendirme ve kişisel hınçlara bağlı tasarrufların hayli yaygınlaştığı duyuluyordu.

Hükümetin, iktisadî devlet teşekküllerinde en üst yönetici sınıfı teşkil eden ve tayinleri Hükümete ait bulunan Genel Müdür ve Muavinleri üzerindeki tasarruf etkisini tabii karşılamak lâzımdır. Ancak, küçültücü, kazanılmış haklara zarar verici tasarruflardan kaçınılması beklenir.

Öteyandan, üst kademe yöneticilerinin, her devirde, başarı güçlerine ve kişiliklerine Hükümetçe güvenilir kimseler olarak seçilmeleri gerektiğine göre, bunların Hükümetin genel politikası dışında, gündelik politikaya sapmaları, karışmaları ve bu gibi politikanın aracı ve uygulayıcıları haline gelmeleri uygun görülemez. Bu tutum, hem Yurdumuzun, hem ilgili Müessesenin, hatta ne de buna alet olan Yöneticinin faydasına değildir.

Anayasamız, kamu kuruluşlarından vatandaşlar arasında bir fark gözetilemeyeceğine, kesinlikle işaret etmektedir. Hukuka bağlı bir idare sisteminde başka türlüşünü akıldan geçirmek bile mümkün olamaz. Tarafli tarafsız her vatandaş vergi ödeme külfetine de eşitlikle katlanmakta değil midir?

İşe bir başka yönden bakılırsa, dış müdahaleler mevcut hiyerarşi ve değerlendirme zincirini zorlamakta ve bu hal personel arasında büyük huzursuzluklar yaratarak disiplin ve hizmet hevesini kökünden zedelemektedir. Çalışmalarının tarafsızlıkla değerlendirilemeyeceği kanısına varan personel; geleceğe emniyetle bakmakta, yarın ne olacağı endişesi iş verimini alabildiğine düşürmektedir. Bu durumun iktidarların faydasına olmadığı da açıktır. Fasit daireye düşülürse, ergeç bu çember daralacak, üzücü sonuçları beklemek bir kehânet olmayacaktır.

Yöneticiler, iktidar koltuklarının daima değişebildiğini, gerçek mutluluk hissinin ancak vicdanlarına iyi hesap verebilmekte bulunduğunu unutmamalı ve dalkavuk, yanlış yola götüren çevrelerin etkilerinden sıyrılarak, zaman zaman kendilerine ayna tutan candan dostlarına yüz çevirmemelidirler. Unutulmamalı ki, bütün ikbâller gelip geçmekte ve ancak kişinin alını açık, dürüst, vicdanî tutumu bakı kalmaktadır.

Bütün bu gerçeklere rağmen, Sayın Başbakanın genelgesi hakkında basınımızdaki yorumlar kötümserdi ve bizde torpil ve iltimâsın önünün kolaylıkla alınmayacağı üzerinde toplandı. Yurdumuzda iltimâs biraz da geçmişten gelen kötü bir alışkanlık olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat, kötü alışkanlıklara karşı durmalarını her kademe yöneticiden beklemek kalkınma çabasında olan Ulusumuzun hakkıdır.

Sayın Başbakanın sözünü ettiğimiz çok önemli genelgesini aşağıya alıyoruz. Bu genelgenin gereğini yerine getirmeğe çaba göstermek - politikacılarımız ve üst kademe yöneticilerimiz dahil - tüm ulusun görevidir.

«Kanunların tatbikinde ve kamu hizmetlerinin yürütülmesinde herhangi bir iltimas, tavassut ve aracılığa yer vermeyen tefriksiz bir tutumun idareye hâkım olması lüzumunu daha önce muhtelif tamimlerle belirtmiştim. Vatandaşların talep ve müracaatlarının idarece karşılanmasında, her şeyden önce kanunların imkân ve icaplarının gözönünde tutulması, muamelelerinin yürütülmesinde şu veya bu şahsın nüfuz, tavassut ve iltimas gibi haksızlık doğurucu tesirlerine asla yer verilmemesi, hükümetçe üzerinde büyük hassasiyetle durduğumuz bir hukuk devleti tutumudur.

Bu arada devlet teşkilâtında ve kamu iktisadî teşebbüslerinde görev almak is-

teyenler hakkında aynı eşitlik teminatının işlenmesi de tabiidir. Filhakika, Anayasamızın 58 inci maddesinin son fıkrasında «hizmete alınmada ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez» şeklinde yer alan hüküm bu husustaki tatbikata rehber olacak açık ve kesin prensibi göstermektedir.

Buna rağmen yüksek makamların emri yahut muayyen nüfuzlu şahısların tavassut ve iltiması olmadıkça, gerekli ehliyet ve şartları haiz bulunmanın da hizmete alınmaya kâfi sayılmadığı yolunda söylentilerin devam ettiği görülmektedir.

Başbakanlığa intikal eden, mahal ve isim zikredilmediği için tetkik ve tahkikine imkân bulunmayan bazı şikâyetler, bu hususta daha titiz davranılması gerektiği intibahını vermektedir. Bilhassa «vazifelilerin, iş talebinde bulunanlara iltimas, nüfuz ve torpil tavsiye ettikleri» şeklindeki şikâyetler üzücüdür. Bu gibi şikâyetlere hiç bir suretle mahal verilmemesi, herkese bu tamimin çerçevesinde belirtilmeye çalışıldığı gibi, tefriksiz muamele yapılması ve vatandaşların iltimas aramaya sevkedilmemesi lâzımdır. Vatandaş haklarından olan memuriyete girme taleplerinin tetkikinde ve yerine getirilmesinde Anayasanın ve başta devlet memurları kanunu olmak üzere, ilgili mevzuatın aradığı şartlardan başka bir mülâhazanın tesiri olmaması gerekir. Vatandaş nezdinde devlet itibarı ancak böyle korunur. Bu, kanuni bir zaruret olduğu kadar hükümetin vatandaş haklarını ve devlet itibarını korumadaki hassasiyetinin de bir icabıdır.

Bu esasa bütün yetkili makamlarca riayet olunmasını, aykırı hareketlerin her nereden ve kimden gelirse gelsin, müsamaha ile karşılanmamasını, şikâyetler üzerinde ciddiyetle durularak sorumlular hakkında gerekli muamelenin yapılmasını, mevki ve sorumluluğu ne olursa olsun bütün âmirlerin ve vazifelilerin bu hususun yerine getirilmesini titizlikle temin ve takip etmelerini rica ederim.»

*
**

Geçen ay şiddetlenen para darlığı halen az da olsa hafiflemiş gibidir. Para darlığı üzerinde konunun aktüel olduğu bir sırada Yönetim Komitemiz Üyelerinden Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu'nun 4/7/1967 tarihli Milliyet'de bir yazısı yayınlamıştır. Bu yazıyı sütunlarımıza alıyoruz.

Prof. Hatiboğlu, para darlığı mes'eleşini bu günkü para-kredi sistemimizin zaman zaman ve gittikçe şiddetlenen ölçüde varacağı bir dar boğaz olarak değerlendirmekte ve bu vesile ile tüm para-kredi, bankacılık sistemimizin yeniden gözden geçirilmeğe olan ihtiyacı üzerindeki fikirlerini tekrarlamaktadır. Memnuniyetle görüyoruz ki, yetkili çevreler de son zamanlarda bankacılık sistemimizin yeniden düzenlenmesi fikrini benimseme eğilimindedirler.

Saygı ve Sevgilerle
BANKA Dergisi

BANKA

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ

AĞUSTOS - 1967 - CİLD 4 - SAYI : 8

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şti. adına: Dr. Nezh H. Neyzi,

Yazı İşleri Müdürü : Yıldırım Kılıç

Basıldığı Yer : Yenilik Basımevi

İdare Yeri : İmam Sok. No.: 1 Kat: 3 - Beyoğlu

Yönetim Komitesi : Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Necdet Durakbaşa, Dr. Mustafa A. Aysan, Alp Gürus, Dr. Nezh H. Neyzi

Ankara Temsilcimiz : Hikmet Keyman

Abone : Yıllık 30 TL., Altı Aylık 15 TL.

İlan Tarifesi : Arka Dış Kapak 700 TL., Arka İç Kapak ve 2. Sahife 500 TL., Ön İç Kapak ve 1. Sahife 600 TL., İç Sahifeler 400 TL., Abone ve ilân bedelleri Derginin T. C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası A. Ş. Parmakkapı Şubesindeki 271 numaralı hesabına gönderilebilir.

İKİNCİ BEŞ YILLIK PLÂNIN ANA HATLARI VE FİNANSMAN İMKÂN LARI

Ali Şakir AĞANOĞLU

İkinci Beş Yıllık Kalkınma plânı 30 Mayıs - 3 Temmuz, 1967 tarihleri içersinde Parlamentoda müzakere edildi ve kabul olundu. 1968-1972 devresinde Türkiyenin kültürel, sosyal ve iktisadi çalışmalarını kapsayan plân, yerli ve yabancı uzmanların mütalaaları da alınarak Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından ikibuçuk yılda hazırlanmıştır. Parlamentoda, gerek Karma Bütçe ve Plân Komisyonunda ve gerek Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi umumi heyetlerindeki müzakereler sırasında bir takım temenniler, değişiklikler ve ilâvelerle daha fazla olgunlaştırılmasına gayret edilmiş; aynı zamanda plân tekniği bakımından bütünlüğünün bozulmamasına dikkat edilmiş; ve memleketin sosyal ve malî şartlarına göre uygulanması mümkün olabilecek bir döküman haline getirilmesine çalışılmıştır.

Türkiyenin az gelişmiş bir memleket durumundan süratle kurtulmasını; halk topluluklarının medenî imkânlarla kavuşturulmasını ve daha rahat bir hayat yaşar hale getirilmesini... hedef tutan plân, bilgi, tecrübe ve yorucu emeklerin muhassalası bir eserdir. Ana hedeflerinin tayininde olduğu kadar bu hedeflere ulaşılmasını sağlayacak imkân ve vasıtaların tesbitinde de yurt ve millet sevgisile dolu iyi niyetler hakim olmuştur. Ancak, bu olumlu nitelikleri yanında bu plânın noksan tarafları da vardır. Gerçekleştirilebileceği şüpheli görülen konuların ve özellikle uygulama sırasında politik temayüllere göre şekillendirilerek aslından uzaklaşılmasına imkân ve fırsat verebilecek mi hem noktaların bulunduğunu da kaydetmek lâzımdır. Özellikle, plânın önemi içersinde yararlanılacak malî kaynakların açıklık ve kesinlikle tesbit edilmiş olması ve plânda gösterilen kaynakların tayin edilen hedeflere ulaşılabilmesi için yeterli olup olmayacakları müphem görülen hususların başında gelmektedir.

Ana hedefleri itibarile İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, içinde bulunduğumuz 1967 yılında beşinci ve son dilimi uygulanmakta olan

Birinci Beş Yıllık Plândan pek farklı değildir. Kalkınma hızı yine, yıllık % 7 olarak tesbit edilmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra ve plânlı devrenin başladığı 1963 yılına kadar olan devrede Türkiyenin kalkınma hızı yıllık % 4,5 - % 5 arasında idi. Plânlı devrede bu hızın % 2 - % 2,5 nisbetinde yükseltilmesi gerekli görülmektedir. Türkiyenin nüfusu, bugünkü artış temposu ile, 1967 sonunda 33 milyondan 1972 sonunda 37,5 milyonun üstüne çıkacaktır. Gerek artan nüfusla birlikte ortaya çıkan yeni ihtiyaçların ve gerek mevcut nüfusun yıldan yıla çoğalan ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için gelir artışının yıllık ortalama % 7 nin altına düşmemesi zaruri bulunmuştur. Birinci plân döneminde elde edilen neticeler bu nisbetin imkân dahilinde olduğunu göstermektedir.

Bu ölçüye göre, İkinci Plân devresinde gayri sâfi milli hasıla % 40,3 nisbetinde artmış olacak; 1967 de 85,1 milyar lira olarak tahmin edilen milli gelir, beş yıl sonunda, 1972 de 119,4 milyar liraya, ve şahıs başına gelir de, 1967 de takriben 2550.- Liradan 1972 yılında 3200.- Liraya yükselmiş olacaktır.

Plânın en önemli hedefi işsizliğin önlenmesidir. Birinci plân devresinde gerek tarımda ve gerek ekonominin diğer sektörlerinde 1.215.000 vatandaşa iş sahası açılabilmiştir. 1967 sonunda 9.940.000 kişisi tarımda ve 3.798.000 kişisi ekonominin diğer sektörlerinde olmak üzere toplam 13.798.000 kişinin çalışır halde olacağı hesap edilmektedir.

İkinci plân devresinde ise, özellikle sanayie daha geniş yer verilmekte ve beş yıllık devrede toplam olarak 1.658.000 yeni iş açılacağı ve 1972 sonunda 10.138.000 i tarımda, 5.259.000 i tarım dışı sektörlerde olmak üzere, toplam 15.397.000 kişinin çalışır halde olacağı tahmin edilmektedir.

Yeteri kadar yeni iş sahasının açılabilmesi için yatırımların yıldan yıla % 11,4 nisbetinde arttırılması gerekmektedir. Plân devresinde;

1968 yılında	18,8 milyar lira,
1969 »	21,0 » »
1970 »	23,6 » »
1971 »	26,6 » »
1972 »	29,0 » »

ve toplam olarak beş yılda 119.0 milyar liralık yatırım yapılması tasarlanmıştır.

Ancak, bu yatırımların tamamen gerçekleştirilebileceği şüpheli görülmektedir. Zira, bunların % 50 ye yakın bir kısmı özel sektöre bırakılmıştır ki, özel sektörün gücü ve imkânları bu nisbette yatırım yapmaya elverişli bulunmamaktadır.

Birinci Beş Yıllık Plânın son dilimini teşkil eden 1967 yılında toplam 16,9 milyar lira olarak tesbit edilen yatırımların % 46,7 si özel sektöre bırakılmıştır. İkinci plân devresinde özel sektör yatırımlarının nisbet itibarile de artacağı ve 1972 yılında % 49,3 e yükseleceği hesap edilmektedir. Bu husus plânın müphem ve zayıf noktalarından birini ve en önemli tarafını teşkil etmektedir.

Demokratik bir düzen içinde hazırlanıp uygulanacak olan bir plânda kamu sektörü yatırımları devletin yöneteceği işlerdir. Devlet bütçelerinde bunlara yıllık imkânlar ayrılacak ve kuvvetli ihtimalle bunlar gerçekleşebilecektir. Lâkin, özel sektör için plân emredici değildir. Sadece temenni halindedir. Bu durumda, beş yıllık devre için tasarlanan yatırımların % 50 ye yakın kısmı katiyet taşımamakta, özellikle bunların, plânın tayin ettiği istikamette olabileceği çok şüpheli görülmektedir. Nitekim, Birinci Beş Yıllık Plân devresinde kamu sektörü yatırımları % 96,6 nisbetinde gerçekleştiği halde, özel sektör % 80 nisbetinde kalmıştır. Ayrıca, dış ticaret, kredi ve vergi politikalarile bu yatırımlar teşvik gördükleri halde imalât ve sanayi sektörlerine yöneltilememiş; esas itibarile bina ve mesken inşaatı sahasında temerküz etmiştir. Bu sektörde mesken inşaatı 1963 yılında % 43,2 nisbetinde iken 1965 yılında % 46 ya yükselmiş; buna mukabil aynı yıllarda özel yatırımlar içinde imâlât sanayiinin yeri % 36,4 den % 23,9 a düşmüştür. İmalât sektörünün 1963 yılında % 36,4 nisbetinde görünmesine de Ereğli Demir ve Çelik fabrikaları yatırımları sebep olmuştur.

Özel sektör yatırımlarının plânda ön görüldüğü ölçülerde imâlât ve sanayi sahasına kaymamasında iç ve dış politik hadiselerin tesirleri olmaktadır. Teknik kadro noksanlığı, sanayi ve işletmecilik bilgilerinin noksanlığı da esaslı engelleri teşkil etmektedir. Diğer taraftan, kredilerin yetersizliği, halkta tasarruf itiyadını teşvik edecek ve küçük bir kıymet borsasının henüz gelişmemiş olması hususları da özel sektörün daha fazla gelişmesine engel olan diğer âmillerdir. Bu çeşitli sebepler dolayısıyla sanayileşme gayretleri içerisinde özel sektör arzu edilen hedeflere ulaşamamaktadır.

İkinci Beş Yıllık Plân devresinde kamu sektörü yatırımları 60 Milyar liranın üstünde bir hacim taşımaktadır. Geniş ölçüde sanayileşmeğe temel teşkil edecek ve dış ticaretimizin ve döviz temin imkânlarımızın artmasını sağlayacak teşebbüsler olarak üçüncü demir ve çelik tesisleri, bakır kompleksi, aliminyum fabrikası, dördüncü rafineri, kimya sanayii, gübre sanayii, ferrokrom ve diğer madeni sanayi.. gibi büyük işlerin başarılması; Keban Barajı ve hem sulama işlerinde, hem de enerji istihsalinde geniş faydalar sağlayacak diğer baraj ve sant-

rallerin ikmâli İkinci Beş Yıllık plânda kamu sektörü yatırımlarının esaslı konularını teşkil etmektedir.

Bu arada, aslında plâna alınmadıkları halde lüzum ve zarureti ile sürülerek sonradan ilâve edildikleri anlaşılan Boğaz geçidi - ki, köprü veya tünel şeklinde olması teknik ve iktisadi bakımlardan tartışma konusudur - Mersin - İstanbul otostratı ve televizyon tesisleri.. gibi işlerin, gerçekleştirildikleri takdirde iktisadi ve kültürel sahalarda büyük faydalar sağlayacakları şüphe götürmemektedir. Lâkin, bu işlerin gerektirdiği milyarların ayrılıp ayrılamıyacağı; bu sahalara yatırım yapılabildiği takdirde daha önemli ve zaruri olan diğer temel yatırımların noksan kalıp kalmıyacakları endişelerle karşı karşıya bulunmaktayız. Milyarların harcanmasını gerektiren bu işlerin iş sahası yaratmak bakımından fazla bir önem taşımadıkları da ayrıca üzerinde durulacak bir husustur. Üçüncü veya dördüncü plân devrelerinde ele alınmaları daha uygun olabilecek Boğaz geçidi ve televizyon tesisleri işlerinin İkinci Beş Yıllık plâna ithal edilmiş olmaları, bu plânın uygulama devresinde diğer yatırımları sarsacaktır.

Plân hedefleri arasında diğer bir önemli konu da Türkiyenin dış tediye dengesinin sağlanmasıdır. Halbuki, 1968 - 1972 devresi içinde ihracat yıldıan yıla artmaya devam edecek ve fakat, daha geniş ölçüde yapılacak ithalât dolayısıyla dış ticaret dengesi daha fazla bozulacaktır. Aşağıdaki rakamlar bu hali göstermektedir : Milyon Dolar olarak,

<u>Yıllar</u>	<u>İthalât</u>	<u>İhracat</u>	<u>Dış Ticaret açığı</u>
1968	835	540	295
1969	900	575	325
1970	975	615	360
1971	1.040	665	375
1972	1.115	720	395 açık artacaktır.

Plânda yer verilen yatırımların gerçekleşebilmesi için ithalâtın yıldıan yıla, ortalama % 7,4 nisbetinde artarak devam etmesi ön görülmektedir. Ancak, kalkınmanın aynı nisbette ihracatı hızlandıramaması dış ticaret açığını memleket aleyhine geliştirecektir. Diğer taraftan, dış kredilere faiz ödemeleri, yabancı sermayenin kâr transferleri, dış seyahat harcamaları ve diğer tediyelelere karşılık bu devrede turizm gelirlerimizde kaydedilecek artış ile yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin sağlayacağı dövizler ve diğer görünmiyen gelirler dış ödemeler dengemizde müsbet tesirler yapacaktır. Ancak, en nikbin görüşlerle de olsa yapılan hesaplar Türkiyenin dış finansman ihtiyacının İkinci Beş Yıllık Plân devresi içersinde de önemli meblağlar halinde devam

edeceğini göstermektedir. 1967 yılı için 244 milyon Dolar tesbit edilen bu ihtiyaç ;

1968	1969	1970	1971	1972
277	290	295	279	259 Milyon Dolar

olarak seyredecektir. Bu durum ise, İkinci Beş Yıllık Plânın uygulanmasından sonra da Türkiyenin kendine yeter bir iktisadî güce kavuşamayacağını ve üçüncü beş yıllık kalkınma çalışmaları sırasında da dış yardımlara muhtaç bulunacağını göstermektedir.

Öte yandan, plân devresi içersinde kamu harcamaları da yıldan yıla ortalama % 9,9 nisbetinde artarak 1968 yılında 25,4 milyar liradan 1972 yılında 37,4 milyar liraya yükselecektir. Bu yükseliş, gayri sâfi millî hasıladan devletin aldığı hisseyi 1968 yılında % 27,4 nisbetinden 1972 yılında % 31,3 nisbetine yükseltecektir. Kalkınma zorunluğunda olan ve kalkınma yoluna girmiş bulunan bir memleket için bu durum mantıkî görülebilir. Ancak, kamu harcamaları içersinde carî harcamaların yıldan yıla artan nisbetlerle çoğalması üzerinde önemle durulacak bir konudur. Birinci plân devresi sonunda, 1967 yılında, kamu harcamaları gayri safi millî hasılanın % 12,8 nisbetindedir. İkinci Plân devresi sonunda, 1972 yılında bu nisbet % 13,7 ye yükselecektir. Mikdar itibarile ise, 1967 de 10,9 milyar lira olarak tesbit edilen bu harcamalar, 1972 yılında 16,4 milyar lirayı aşacaktır. Bu durum, devlet masraflarının beş yıl içersinde % 50 nisbetinde bir artış kaydedeceğini ifade etmektedir. Bu durumda, Devlet idaresinin lüzumundan fazla masraflarla yönetilmesi hususu her zaman şikâyet olunan bir konu vasfını muhafaza edecektir.

İkinci Beş Yıllık Plân devresinde, devletin carî masrafları için bir takım hedefler tayini suretile ölçüler tesbit edilmiştir. Lâkin bir takım zorlamalarla bu ölçülerin dışına çıkılacağından endişe duyulmaktadır. Cârî harcamaların artması plân uygulamasında ciddi güçlükler doğurabilir ve bu güçlükler ya yatırım harcamalarının kısılmasına ve ya enflasyonist temâyüllere yol açabilir.

Plân devresinde özel sektöre bırakılan yatırımlar 57,4 milyar liralık bir hacim taşımaktadır. Bu yatırımların 50,4 milyarlık kısmının iç tasarruflar olarak özel sektörün sermaye terakümü ve iç kredi imkânlarıyla; 4,2 milyar liralık kısmının dış yardım ve kredilerle ve 2,8 milyarının da kamu sektörünce sağlanacak kaynak transferleriyle karşılanacağı ön görülmektedir. Ancak, yukarda da kaydedildiği gibi, özel sektörün bu imkânları toplıyabileceği ve beklenen yatırımları yapabileceği kat'i olmaktan uzaktır. Ve netice itibarile bu durum plânın zayıf tarafını teşkil etmektedir. Çünkü, özel sektörün malî gücü memleketin

yıllık tasarruf imkânlarına bağlı bir meseledir. Bu hacımda bir yatırımın gerçekleşebilmesi için beş yıl içerisinde tasarrufların % 8.9 dan başlayarak % 10 nisbetine kadar yükseleceği kabul edilmiştir. Halbuki, millî gelirin ve şahıs başına gelirin yüksek olduğu ülkelerde halkın yıllık tasarruf imkânları % 8 ilâ % 12 arasında bulunurken Türkiye gibi az gelirli bir ülkede bu ölçülerde tasarruf yapılabileceğini beklemek ve bu tasarrufların özel sektör yatırımlarına kaynak olacağını kabul etmek farazi olmaktan ileri geçmiyecektir. Beş yıl içerisinde 2,8 milyar lira tutarında bir meblağın özel sektör yatırımları için kamu sektöründen bu sahaya transferinin ön görülmüş olması da özel sektörün teşvik ve takviyesine zaruret olduğunun bir ifadesidir.

Yukarda ana hatlarının belirtilmesine çalışılan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, düşünülen, tasarlanan ve tahmin olunan ölçüler içerisinde gerçekleştirilebilirse, Türkiyenin kalkınması ve özellikle bir sanayi memleketi olması yolunda çok önemli bir merhalenin belgesini teşkil edecektir.

Diğer taraftan, plân muhtevası kadar önemli olan diğer husus, bu plânın kusursuz ve noksansız olarak uygulanabilmesidir. Plân tatbikatı yıllık uygulama programları ve bütçelerle ele alınacaktır. Önümüzdeki beş yıl içerisinde memleketimizin sosyal ve iktisadî şartlarının, bu plânın dilim dilim başarı ile uygulanmasına imkân vereceğini; dış dünya hadiselerinin de kalkınma hamlelerimize menfi tesirlerde bulunacak bir istikamet almıyacağını ümit ve temenni etmekteyiz.

VE NEZLE BAŞLANGICINDA...

GRIPIN baş, dis, adale, sinir, lumbago
ve romatizma ağrılarını teskin eder
GRIPIN bayanların muayyen zamanlardaki
sancılarında basın ile kullanılır
GRIPIN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Yeni Ajans: 5945)

PARA DARLIĞI (*)

Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU

Meselelerimize köklü bir hal tarzı bulmanın ve Türkiye'yi devamlı enflasyon hastalığından kurtarmanın tek yolu, likidite problemini halletmektir. Aksi halde, Türkiye'de para darlıkları ve enflasyonlar birbirini kovalayacak ve fiyatlar devamlı yükselecektir.

1964 yılının ikinci yarısında bugün karşı karşıya bulunduğumuz para darlığı ve bunun neticesi olarak ortaya çıkan iktisadi duraklamaya benzer problemler zuhur edince, devlet adamlarımız, iktisatçılarımız hep bir ağızdan bu derdin devasını, piyasaya yeniden para çıkarılmasında bulduklarını belirtmekte idi. Hükümet bu telkinlerin tesiri ile para miktarını 1 milyar lira civarında arttırmıştı. Bunun üzerine 1965 yılı başında neşrolunan «İktisadi Durgunluğun Sebepleri» isimli kitabımda şöyle yazmıştım: «Bugünkü para darlığını ve iktisadi durgunluğu ortadan kaldırmak için para miktarı arttırılmaktadır. Para miktarının arttırılması hiç şüphesiz para darlığını azaltıp iktisadi durgunluğa son verecektir. Fakat aynı zamanda bir müddettenberi nisbi istikrara kavuşmuş bulunan fiyatlarda esaslı artışlara sebep olacaktır. Daha kötüsü, iktisadi durgunluğu para basmak yolu ile hallettiğimiz takdirde 2-3 yıl sonra aynı tipte fakat daha ağır bir para darlığı ve iktisadi durgunluğun ortaya çıkması mukadderdir.»

Hükümet Dayanamaz

Bahis konusu kitapta belirttiğim bu iki hâdise de vuku bulmuştur. Nitekim fiyatlar 1965 ve 1966 yıllarında her yıl % 7-9 civarında yükselerek zararlı bir çok sosyal ve iktisadi meselelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ayrıca 1967 ortalarında para darlığı ve iktisadi durgunluk yeniden başgöstermiştir.

Bugün para darlığının ortadan kaldırılmasının tek yolu olarak yeniden para basılması lâzım geldiği ileri sürülüyor. Fakat, Hükümetin bu defa yeni bir enflasyona gitmemek hususunda daha kararlı olduğu

(*) 4/ Temmuz/1967 tarihli Milliyet Gazetesinden alınmıştır.

görülyor. Yalnız Őu kadarını kesinlikle ifade edebilirim ki, bütün iyi niyetlerine rağmen hükümet para miktarını arttırma tazyiklerine göğüs geremeyecek ve para miktarı arttırılacaktır. Meselâ, bugün 8,2 milyar lira olan para miktarının Ekim 1967 sonunda en az 9 milyar (muhtemelen çok daha fazla) olacağını söylemek hiç de kehanet olmayacaktır. Çünkü gerek millî ekonomimizin bugünkü yapısı, gerek para-kredi meseleleri hususunda devlet adamları iktisatçılar ve işadamlarımız arasında yaygın düşünceler başka türlü hareket etmeye imkân vermeyecek niteliktedir.

Neden Enflasyon?

Para miktarı arttırılacak, para darlığı hafifleyecek, iktisadî durgunluk kalmayacak fakat memleketimiz yeni bir enflasyon girdabına girmiş olacaktır. Bugünkü Türkiyenin şartları karşısında para darlığını ancak para basmak yani enflasyon yapmak suretiyle gidermek mümkündür. Diğer bir tabirle mevcut şartlar devam ettikçe Türkiye devamlı olarak enflasyonist bir ortamda bulunacaktır. Enflasyon ise ekonomik, sosyal ve politik birçok kötülükleri bulunan bir iktisadî hâdisedir.

Acaba Türkiye'yi devamlı bir enflasyonu baskısı altına sokan şartlar nelerdir? Tek kelime ile Türkiyede para ve kredi sistemimiz hususunda devlet adamlarımız, iktisatçılarımız ve iş adamlarımız arasında çok yanlış fikirler yaygındır ve bu fikirler yaygın olduğu müddetce bahis konusu şartları değiştirmek mümkün olamayacaktır. Nitekim yıllardan beri yapılan bütün tavsiyeler, alınan bütün tedbirler Türkiye ekonomisinin likiditesini çok düşük seviyeye indirmiştir. Türkiyede herkes kalkınmayı yatırım yapmak şeklinde anlamakta, fakat kalkınmanın finansman yönlerini ihmal etmektedir. Daha doğrusu kalkınma finansmanı derken istenen yatırımları yapabilmek için lüzumlu tasarruf veya sermaye imkânları kasdolunmaktadır. Bu derecede basit bir finansman telâkkisi hiç şüphe yok ki memleket likiditesini kurutacak mahiyettedir.

Likidite Yokken...

Likiditeden kasıt bir bakıma istenilen anda istenilen şekle sokulabilecek kapitaldir. İktisatçılar buna «Serbest kapital» tabir ederler. Meselâ bir millî ekonomi için döviz rezervleri, mal stokları, tedavül kabiliyeti bulunan kısa vadeli borç-alacak münasebetleri likid kıymetler olarak gösterilebilir. Baska bir açıdan bakılırsa bir memleketin likiditesi borç vadelerinin malî imkânları zorlamaması şeklinde ifade edilebilir. Her iki bakımdan da Türkiyenin likiditesi son derecede kötü durumdadır. İyi bir para-kredi sistemi bulunan memleketlerde para

darlığı ve iktisadî durgunluk mevcut likiditeyi bir miktar azaltmak suretiyle tedavi edilebilir ve enflasyona ihtiyaç hasıl olmaz. Halbuki Türkiyede millî ekonominin likiditesi zayıf olduğuna göre her para darlığı ve iktisadî durgunluğu tedavi etmenin tek çâresi para miktarını arttırmaktır. Para miktarını arttırmak bir müddet için para darlığını yok eder, fakat bir taraftan enflasyon gelirken, diğer taraftan yeni bir para darlığına zemin hazırlar. Zira para darlığının hakiki sebebi, yani likidite noksanlığı ortada durmaktadır.

Meselelerimize köklü bir hâl tarzı bulmanın ve Türkiye'yi devamlı enflasyon hastalığından kurtarmanın tek yolu likidite problemini halletmektir. Bugüne kadar bu problemin halli yolunda hiç bir tedbir alınmamış olması bir yana, böyle bir problemin mevcudiyetinden dahi kimse haberdar değildir. Birinci ve İkinci Beş Yıllık Plânlarımızda bir taraftan enflasyonlara mâni olunacağı sık sık tekrarlanıp dururken, diğer taraftan enflasyonların gerçek sebebi olan likidite noksanlığından söz dahi edilmemektedir. Bu şartlar altında Türkiye'de para darlıkları ve enflasyonlar birbirini kovalayacak ve fiatlar devamlı yükselecektir.

Korkutucu Durum...

Yalnız şu nokta çok önemlidir. Bundan 10 yıl önce ne para darlığı ne enflasyon Türkiye için çok korkulacak hâdiseler değildi. Halbuki bugün ve ileriki yıllarda hem para darlığı, hem enflasyon eski yıllara kıyasla memleketimizde çok büyük tahribat yapacak duruma gelmiştir. Para darlığının tahribatı çok fazla olacaktır; zira millî ekonomimizde sanayi ve hizmetler sektörlerinin ehemmiyetleri artmakta ve bu sektörler gittikçe daha küçük marjlarla çalışmaktadır. Para darlığının ziraat sektörü üzerindeki tesirleri yıkıcı olamaz. Fakat sanayi ve hizmetler sektörü bundan fazlası ile müteessir olur, bugün ve yakın gelecekte ise para darlığı millî ekonominin temellerini sarsar. Enflasyon eskiye kıyasla daha fazla korkulacak bir belâ haline gelmiştir; zira, enflasyonun gün geçtikçe daha çok hissedilen sosyal neticeleri bir tarafa milletlerarası iktisadî münasebetlerimiz bugün ve yakın gelecekte enflasyondan fazlasıyla müteessir olacaktır. Nitekim ihracatımız tamamen ziraate bağlı iken enflasyon dış iktisadî münasebetlerimizi fazla etkileyemeyecektir. Fakat ihracatımızda ziraat dışı sektörlerin hisseleri artınca (ki artmıştır ve artmak zorundadır) enflasyon derhal dış ticaret zorlukları ortaya çıkaracaktır.

Netice olarak denebilir ki, bu günkü şartlarda birbirini takip eden para-darlıkları ve enflasyonlar artık tahammül edilemeyecek hâdiselerdir. Bunlara mani olmanın yolu da para ve kredi sistemimize ciddi bir şekilde eğilmek ve bir an evvel memleket likiditesini arttırmaktır.

BANKALARDA TEMİNAT VE KEFÂLET MEKTUBU MUAMELESİ

— I —

Vedad ONUR

MUAMELENİN MAHİYETİ VE İKTİSADİ FONKSİYONU

Gerçek veya tüzel kişiler tarafından, bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi hususlarında girişilen taahhütlerin yerine getirilmesine kefâlet etmek üzere bankaların verdiği mektuplara «Teminat ve kefâlet mektubu» denir.

Mektupta banka, müşterisinin taahhüd ettiği işi ifa etmemesi veya noksan bırakması veyahut borçlandığı parayı ödememesi halinde muayyen bir meblâğı ilk talepte tediye etmeyi taahhüd ve tekeffül eder.

Müşteriler lehine teminat mektubu verilmesi, şahıslar, resmi veya özel müesseseler tarafından yaptırılacak işleri üzerlerine alan veya bu yerlere borçlanan kimselerin mücerred taahhüdleriyle yetinilmiyerek ayrıca teminat aranması ihtiyacından doğmuştur. Bu itibarla, teminat ve kefâlet mektubu, gerçek ve tüzel kişilere ve resmî dairelere karşı taahhüde giren veya borçlanan kimselerin tanınmayan itibarları yerine bir banka itibarının kaim olmasıdır. Bu sayede, taahhüdün yerine getirilmemesi veya borcun ödenmemesi yüzünden karşı tarafın zarara uğramaması sağlanmış olur.

Her banka muamelesinde olduğu gibi teminat mektubunda da muamele ile ilgili olan tarafları ayrı ayrı menfaatlendiren sonuçlar doğmaktadır. Banka, tediye bulunmadığı halde verdiği kefâlet karşılığında bir komüsyon almaktadır. Gerçi kasasından para çıkmıyorsa da muhtemel bir ödeme riskine girmiş olmasından dolayı müşteriden kuvvetli teminat almıştır. Kendisine kefâlet verilen daire, müessese veya şahıs ise, teminat mektubu sayesinde, müteahhidin taahhüdünü yerine getirmemesi ihtimaline karşı muteber bir malî müessesenin kefâletini sağlamıştır. Müşteriye gelince; o da, banka kefâletinin tesiri ile iş âleminde güvenilebilir bir faaliyet unsuru olarak daha fazla iş yapma imkânını bulmuştur.

Netice itibariyle bankalar, verdikleri teminat mektupları ile iş sahalarında sür'at ve güvenlik sağlamaktadır.

Teminat mektubu verilmekle başlangıçta banka kasasından para çıkmaz. Muamelenin ödemeye müncer olması, müşterinin taahhüdünü ifa etmemesine bağlıdır. Ancak bu suretle muhtemel bir tediye riskine girilmesi, bankaca müşteri lehine açılmış bir kredi demek olduğu için teminat mektubu işi de krediler manzûmesi içinde mütalea edilir.

TEMİNAT MEKTUPLARININ NEVİLERİ

Teşebbüs sahiplerinin, iş münasebetinde buldukları yerlere teminat mektubu vermeleri lüzumu, biri devlet işlerinde, diğeri özel münasebetlerde olmak üzere iki sahada kendini gösterir.

I — Resmî Dairelere Hitaben Verilen Mektuplar

Devlete karşı taahhüde giren veya borçlanan kimselerden banka teminat mektubu istenmesi, 10/6/1934 gün ve 2490 sayılı Artırma, Eksiltme ve İhâle Kanunu icabıdır. Bu mektuplar, Devlete ait artırma ve eksiltmelere giren kimselerin şartname hükümleri gereğince bu resmî daire ve müesseselere yatırıma mecbur oldukları teminat akçelerini temin maksadiyle verilmektedir.

Genel, katma ve özel bütçelerle idare edilen daireler adına yapılan alma, satım, yaptırma, kiraya verme, kiralama ve esaslı tamirat gibi işler için 2490 sayılı kanun gereğince bu yerler tarafından istenen mektuplar üç nevi'dir:

- 1 — Muvakkat teminat mektubu,
- 2 — Kat'î teminat mektubu,
- 3 — Avans teminat mektubu.

1) Muvakkat Teminat Mektubu

Muvakkat teminat mektubu, teşebbüs sahiplerinin artırma ve eksiltmelere katılabilmek için kanunen yatırıma mecbur oldukları muvakkat teminat akçesinin yerine kaim olmakta ve resmî daireler bu mektupları, 1490 sayılı Kanununun 17/B maddesi gereğince muvakkat teminat yerine kabul etmektedir. Verdiği mektupda banka, müşterisinin, resmî daire tarafından açılan artırma ve eksiltmeye girebilmek üzere vermek mecburiyetinde bulunduğu nakdî teminat için kendisine kefil olduğunu bildirmekte ve müşterinin, üzerine ihâle icra edilmesine rağmen ilgili daire ile sözleşme yapmaması halinde kefâlet ettiği meblâğı o daireye derhal ve def'aten ödeyeceğini taahhüt etmektedir. Netice olarak, muvakkat teminat mektubu, müteahhidin ihaleye girmesini ve iş üzerinde kaldığı takdirde sözleşme yaparak teminatını kesinleşmesini sağlamaktadır.

Muvakkat teminat mektubu, müşterinin işi üzerine aldığı zaman kat'i şekilde teminat vereceğine dair banka taahhüdünü ihtiva ettiğinden, paradan başka karşılık ile mektup verilirken, müşterinin giriştiği işi başarıp başaramıyacağını ve iş üzerinde kaldığı takdirde kat'i teminat almaya yetecek varlığı olup olmadığını göz önünde tutmak icap eder. Zira aksi halde, mektubun ödenmesi ve teminata müracaat suretiyle ödenen paranın tahsilinde güçlük çekilmesi muhakkaktır.

2490 sayılı Kanununun 16 ıncı maddesi hükmüne göre muvakkat teminat, tahmin veya keşif bedelinin:

İlk	50.000 lirası için	% 7,5
Geri kalan	200.000 » »	% 5
Mütebaki	750.000 » »	% 4
Daha yüksek bedelli işlerde	1.000.000 liradan fazlası için	% 3 dür.

2) Kat'i Teminat Mektubu

Kat'i teminat, müşteri tarafından taahhüt edilen işin sözleşme hükümlerine uygun şekilde ve noksansız olarak yapılmasını ve ihale edilen işe müteallik sözleşmenin yapılmasını müteakip gerek hükümlerinin yerine getirilmemesinden doğabilecek zararları ve gerek işin başka bir müteahhide yaptırılması sonucunda hasıl olacak fiat farkını karşılamak için alınır. Binaenaleyh, kat'i teminat mektubu veren banka, müşteri, kendisine ihale edilen işi yapmadığı veya sözleşme hükümlerine aykırı hareket ettiği takdirde, mektup bedelini ilgili daireye ödeyeceğini taahhütle bu mektuplar, taahhüdün tamamen ve şartnameye uygun olarak yapıldığı usulüne göre tesbit olunduktan ve inşaa ve tesis işlerinde müteahhidin ilişkisi kesilerek kat'i kabul muamelesi yapıldıktan sonra, mektup geri verilineceye kadar hüküm ifade eder.

2490 sayılı Kanununun 18 inci maddesi hükmüne göre kat'i teminat, ihale bedeli üzerinden, yukarıda belirtilen muvakkat teminat nisbetlerine göre hesap edilecek miktarın iki mislidir. Bu itibarla ihale bedelinin en çok % 15 idir.

3) Avans Teminat Mektubu

İhale edilen bazı işler daha önce masraflı bir hazırlık devresi geçirilmesini lüzumlu kılar. Bu gibi hallerde iş veren daire veya müessesesine taahhüd bedeline mahsuben müteahhide borç para verir. Bu para sonradan müteahhidin kat'i istihkakından mahsub edilecek veya müteahhit tarafından nakden ödenecektir. Ancak taahhüt yerine getirilmezse bir istihkak bahis konusu olamayacağından işi veren daire veya müessesesine alacağını tahsil edemeyecektir. İşte avans mektubu bu gibi hallerde hü-

kiim ifade etmek ve müteahhidin borcuna kefâleti tazammun eylemek üzere verilmektedir. Bu mektup ile banka, avansı veren daire veya müesseseye karşı müteahhidin borcunu ödemeyi taahhüt ve tekeffül eder.

Avans mektuplarında, avans miktarı çoğunlukla bir defada mahsup edilemediği cihetle mahsup edilen miktara ait teminatın serbest kalmasını ve fuzûli olarak komüsyon işlememesini sağlamak için avans mektupları, işin icabına göre küçük muhteviyatlı bir kaç mektuba bölünür.

RESMÎ DAİRE MEKTUPLARINA AIT KANUNİ KAYITLAR

Gerek devlete karşı alınan taahhütlerin ifasını teminata bağlamak ve işin sözleşme hükümlerine uygun şekilde ve zamanında tamamlanmaması halinde hiç bir zorlukla karşılaşmaksızın teminat mektubu bedelini tahsil edebilmek, gerekse bankaların devlete karşı, malî güçleri üstünde mektup vererek zor duruma düşmelerini önlemek maksadıyla devlet, 2490 sayılı kanunun şumulü içine giren teminat mektuplarını bazı kayıtlara bağlamak ihtiyacını duymuştur. Bu kayıtların başlıcaları şunlardır:

1 — Muvakkat, kat'i ve avans teminat mektupları ancak hükümetçe belli edilecek milli bankalar tarafından verilebilir (2490 sayılı Kanun, Madde: 17/B ve 23).

7129 sayılı Bankalar Kanunu milli bankayı; «Türk kanunlarına göre teşekkül etmiş ve sermayesi Türk parası olarak konulmuş ve sermayesinin ekserisi ve idare ve murakabesi Türklere ait olan bankalar» diye tarif etmiştir (Madde: 2/1).

2 — Resmî dairelere verilecek mektuplar müddetsiz olarak tanzim edilir. Bunlar, taahhüdün tamam ve şartnameye uygun olarak yapıldığı usulüne göre tesbit edildikten ve inşa ve tesis işlerinde müteahhidin ilişiği kesilerek kat'i kabul muamelesi yapıldıktan sonra mektup geri verilinceye kadar hüküm ifade eder.

3 — Resmî dairelere verilecek mektupların, 1025 sayı ve 125/1927 tarihli kanun gereğince, Bakanlar Kurulu tarafından tayin ve tesbit edilen formüllere göre tanzimi iktiza eder.

4 — Resmî dairelere hitaben verilecek teminat mektuplarında taahhüdün konusu ile ne miktar için garanti teşkil ettiği yazılır. Genel mahiyette tanzim edilen teminat mektupları kabul edilmez (Maliye Bakanlığı tahriratı No. 112238/6).

5 — 2490 sayılı kanunun 60 ıncı maddesi bankaların vereceği resmî mektupların en yüksek haddini belli etmiştir. Buna nazaran bir bankanın verebileceği resmî mektupların yekûn tutarı ödenmiş serma-

yesi ile yedek akçeleri toplamının % 50' sini geçemez. Bu nisbet her banka için ayrı ayrı olarak Bakanlar Kurulunca, sermayeleri ve yedek akçeleri toplamının % 75 ine çıkarılabilir. Mezkûr maddenin son fıkrası hükmünce bu hadler, bankaların kendi riskleri dahilinde verecekleri mektuplara ait olup Maliye Bakanlığının tayin edeceği yabancı bankaların teminat mektupları karşılık tutularak milli bankalar tarafından verilen mektuplar bunun haricindedir.

Bu hükmün tatbikini kontrol etmek üzere bankalar, Kanunun aynı maddesi gereğince, resmî dairelere verecekleri her mektupda, daha evvel verilmiş ve iptâl edilmemiş olan mektupların yekûn tutarlarını göstermeye mecbur tutulmuşlardır.

Bankalar, yukarıdaki nisbetler dahilinde kalması meşrut olan resmî teminat mektubu limitinin merkez, şube ve ajansları arasında icap ve ihtiyaçlara göre tefrikinde umum müdürlükleri emrinde bir ihtiyat fonu ayırmakla mükelleftirler. Kendilerine tahsis olunan limitleri tamamen kullanan yerlerin veya yeni açılan şube ve ajansların resmî daire ve müesseselere hitaben teminat mektubu vermeleri, umum müdürlüklerine müracaatla ihtiyat fonundan ihtiyaçlarına yetecek miktarda ek limit tefrik ettirmeleri ile mümkündür. Banka umum müdürlükleri, merkez, şube ve ajanslarına tefrik edilen limitleri değiştirmek istedikleri takdirde bu taleplerini altı ayda bir Maliye Bakanlığı Hazine Umum Müdürlüğüne bildirmeleri lâzımdır (Maliye Bakanlığının 12/1/1956 gün ve 5297 sayılı genelgesi).

II — Özel Mektuplar

Resmî dairelere verilen mektupların haricinde kalan ve herhangi bir kimseye veya özel müesseseye karşı taahhüd edilen işler için bankalarca verilecek teminat mektupları «Özel Mektup»lardır. Genel, katma ve özel bütçelerle yönetilen dairelerin ve bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşların özel kanunlarındaki hükümlere göre bilanço ile gösterilmesi gereken işleri için verilen mektuplar da aynı mahiyettedir. Özel mektuplar Bankalar Kanunu hükümleri ve bankacılık prensipleri dışında hususî kayıtlara bağlı değildir.

Bu çeşit teminat mektuplarının özel ve ticarî münasebetlerde oldukça geniş ölçüde yeri vardır. Hususiyle acentelik ve bayilik gibi kredili veya ankonsinyasyon - En consignation - (Yani satılmak üzere emaneten bırakılma, gönderilme) mal teslimlerinin kendini gösterdiği ticarî münasebetlerde acentelik ve bayilik veren firma, yapılacak satışlar neticesinde doğabilecek zimmet bakiyesinin zamanında ödenmesini sağlamak üzere bu kimselerden çoğunlukla teminat mektubu ister.

TÜRKİYE'DE KONUT SORUNU (*)

T. Can

(Devlet Plânlama Teşkilâtı uzmanı)

Bu tebliğde önce konutun insan yaşantısındaki yeri tanımlanacak, bugüne kadar Türkiye'de konut sektörünün gelişmesi incelenmeye çalışılacak ve bugün Türkiye'nin karşı karşıya olduğu meseleler ile getirilmek istenen çözüm yolları kısaca ele alınarak eleştirilecektir. Ancak konut ihtiyacının baskısı ve ülkenin sosyo - ekonomik bünyesine etkileri yönünden sorun, şehirlerde kendini çok daha kuvvetle hissettirmektedir. Bu arada şehirler büyüdükçe konut sorunu da daha çok önem kazanmaktadır. Bütün bu nedenler yanısıra, Türkiye köylerinin henüz bir pazar ekonomisine girmemiş olmalarının ekonomik incelemeler yönünden doğurduğu güçlükler de dikkate alınarak, tebliğde konut sorunu, özellikle şehirlerin durumu yönünden incelenecektir.

Kişinin doğal haklarından olan barınma ihtiyacına cevap veren konut toplum yaşantısının en önemli bileşenlerinden biridir. Ekonomik güç, sosyal ilişkiler ve aile düzeni üzerinde büyük etkileri vardır. Bu önemli ihtiyacın gereğince karşılanması Anayasanın 49. Maddesinde de belirtildiği gibi Devlete düşen bir sorumluluktur.

Öte yandan şehirleşme - endüstrileşme oluşumu içindeki Türkiye'de ulusal uygarlığın başlıca göstergelerinden biri olan şehirlerin şekillenmesinde, uzun sürede, en etken faktör konut yapımı olacaktır. Bu nedenle konut sadece barınak niteliği ile değil, aynı zamanda uygarlığın aracı ve göstergesi olarak anlaşılmalıdır. Konut sosyal hayatın merkezi, bir kaç neslin yaşama çevresidir; yaşantıyı doğrudan doğruya etkiler. Konut ihtiyacının iyi ve yeterli bir şekilde karşılanması, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeyi hızlandırır.

Ekonomik gelişme değişmez bir kural olarak, yeni bir nüfus dağılımı, düzeni gerektirir. Bu ise fizikî çevrenin temel bünye ve düzeninde köklü değişiklikleri zorunlu kılar. Bu değişikliklerin olumlu yönde

(*) II. Avrupa Yapı Tasarruf Sandıkları Kongresinde 23/Haziran/1967 tarihinde verilen tebliğdir.

gerçekleşmesi konut yapımının nicelik ve nitelik yönlerinden amaca uygunluğuna bağlıdır.

Konut pazarının işleyişi, devlet düzeni ve kamu sektörünün çalışma koşulları ile yakından ilgilidir. Konutun, yapıcı ve alıcının kredi desteği olmaksızın konut pazarına girmelerini engelliyen pahalı bir mal oluşu, tüketilmemesi, sosyal etkiler ve az gelirli ailelerin bu konuda kamu yardımına olan ihtiyacı sonucu konut pazarının, hiç bir devlet müdahalesi olmaksızın, işlemesi imkânsız hale gelmektedir.

Serbest piyasa rejimi içinde devletin konut pazarındaki yerini alması piyasaya arzedeceği ucuz konutlarla üretimi etkilemek, düzenleyici tedbirler getirmek, yapıcı ve alıcıya kredi sağlamak, konut inşaa programlarını yapmak, fiziki yerleşme programlarını hazırlamak gibi yollardan gerçekleşecektir. Bu yol devletin doğrudan doğruya konut üretiminin tümünü eline almasına kıyasla, karma ekonomi kurallarına çok daha uygun olarak konut pazarının daha sıhhatli bir şekilde işlemesine imkân verir.

Türkiye'de konut sorunu ikinci Dünya savaşı sonrasında hızlı nüfus artışı, köyden göçler ve şehirleşme hareketleri sonucu önem kazanmıştır. Bu dönemde belli bir yerleşme, bölge plânlama, şehircilik, konut ve arazi kullanımı politikasının izlenemeyişi bu konuda güçlükleri arttırmıştır.

Ucuz konut sahibi olmanın zorlaşması, şehir çevrelerinin gittikçe genişliyen gecekondu kuşaklarıyla sarılmasına, şehir organizmalarının işlemez hale gelmesine yol açmış ve bu durum önemli sosyal - ekonomik düzensizliklere ortam olabilecek bir nitelik kazanmıştır. Diğer taraftan gecekondu yapımına paralel olarak artan bir tür konut da spekülâtif amaçlarla yapılan lüks ve gösterişli apartmanlar olmuştur. Maliyeti ve kiralari alt gelir guruplarının erişemeyeceği seviyelere varan bu konutların dar kaynakları emmesi sonucu, yaratılan konut sayısı ihtiyacı karşılamaktan uzak kalmış, dar ve hatta orta gelirli aileler düşük standartlı konutlarda ve gecekonducularda barınmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalmışlardır. Köyden şehire göçenlerin yanısıra gecekondu alanlarında pek çok memur ve işçiye de raslanması, ucuz kiralık konut arzının bu yetersizliğine bağlanabilir.

Türkiye 1963 yılında plânlı döneme girmiştir. Bu yıldan başlayarak kalkınmanın çok yönlü ve dengeli, ekonominin tamamını kapsıyan uzun vadeli Millî Plânlara aracı ile gerçekleştirilmesi tercihi yapılmıştır. Bu yeni düzen ile birlikte sorunu çözücü nitelikte bir seri tedbir getirilmiştir. Yatırımların daha üretgen alanlara yöneltilmesi için konut

yatırımlarının yüzde 20 arasında tutulması, bu oranda yatırım ile daha çok konut birimi yaratılması ve bu arada etkili tedbirlerle gecekondular problemine çözüm yolları bulunması ana ilkeler olarak kabul edilmiştir. Ancak uygulama safhasında politika içinde bir bütün teşkil eden bu tedbirler kısmen eksik uygulanmış, kısmen hiç uygulanmamış, aralarında ilişkiler kurulmamış, gelişmeler olmuş ve çeşitli grupların direnmeleri uygulamayı olumsuz yönde etkilemiştir.

Halen Türkiye hergün artan bir konut açığı ile karşı karşıyadır. Önemimizdeki yıllarda konut yatırımlarını üretgen sektörler aleyhine arttırmaksızın sorunun çözümü yolunda önemli adımlar atılması; gelecekteki endüstriyel ve şehirselleşme dikkate alınarak şehir dokusu ve alt yapı meselelerine gereken önemin verilmesi ve olumlu bir konut dağılımının tanınmasına bağlı olacaktır. Bunların yapılabilmesi, örgütlenme ve finansman sorunlarının çözülerek, yapılacak konutların alan, nitelik, maliyet, sayı ve yerlerinin uzun süreli politikalara uygunluğunun sağlanabilmesi; devletin her safhada denetim ve düzenleyiciliği yolu ile mümkün olabilecektir.

Karma ekonomi düzeni içinde konut sektörünün büyük ağırlığını taşıyan özel sektörün davranışlarının amaca yöneltilmesi, finansmana önemli ölçüde katılan devletin dolaylı özendirici ve gücendirici tedbirleri alması yanısıra doğrudan doğruya konut pazarına üretici olarak girmesi yoluyla sağlanabilir. Bugüne kadar Türkiye'de Devlet bu görevini yeterli bir şekilde yapamamıştır.

Şimdi günümüzde Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu konut sorununu demografik değişiklikler, şehirleşme, gecekondular, arsa, örgütlenme, finansman ve yatırımlar açısından ele alarak inceleyelim.

Türkiye'de nüfus artışı çok hızlıdır. 1960 yılına kadar % 028 olan artış hızı 1960 - 1965 döneminde % 026 ya düşmüş olmakla beraber gene de dünyanın en yüksek nüfus artış hızlarından biri niteliğindedir.

Buna paralel olarak şehirselleşme nüfus artışı da hızlanmaktadır. 1940 - 1960 yılları arasında köy nüfusu % 17,58 artarken şehir nüfusu artışı % 82,42'yi bulmuştur.

Şehir nüfusundaki artışın yanısıra aileleşme oranı da yüksektir. Şehir nüfusunun ve aileleşmenin hızla arttığı dönemde konut yapımı ihtiyacı karşılamaya yeterli olmamış, özellikle şehirselleşme yörelerinde bir konut açığı doğmuştur.

Türkiye'de şehirlerde sokakta yatanlar olmadığına göre konut açığını büyük çapta gecekondular temsil etmektedir. Bir başka deyimle

yapılamıyan her şehir konutu için bir gecekondü inşa edilmektedir. Gecekondular Türkiye'de konut probleminin ve içinde bulunulan şartların en bariz ve gösterişli temsilcisi olarak, içinde yaşadığımız şehirleri çemberlemektedirler.

Bu nedenle, niteliklerinden doğan bazı özel sorunların çözümü dışında, gecekondü sorununun uzun vadeli çözümü, konut sektörü bütünü içinde düşünülmelidir. İç göçler sonucu şehir nüfuslarının hızla artışına sıkı sıkıya bağlı olan gecekondulaşma bir vakıa olarak kabul edilmelidir. Şehirlere akının durdurulması veya kişinin doğal haklarından olan barınma ihtiyacının sınırlanması mümkün olmadığına göre, bu açıdan bakıldığında gecekondü sorununun tam çözümü doğrudan doğruya ekonomik kalkınmaya bağlı olarak düşünülebilir. Endüstri içinde devamlı ve güvenli istihdam imkânları çoğaldığı ve fertlerin gelir seviyesi yükseldiği oranda gecekondularda yaşayanların satın alma kabiliyeti de artacak ve bu insanlar daha iyi konutlara sahip olabilecek ekonomik güce erişeceklerdir. Sosyal gelişme de buna paralel olacaktır. Doğrudan doğruya ülkenin ekonomik gelişmesine bağlı olarak uzun yıllara yayılacak bu oluşum gecekondü sorununun uzun süreli çözümü olarak kabul edilebilir.

Bu uzun vadeli çözüme paralel olarak gecekondü sorununa kısa süreli çözümler de bulunarak, yukarıda sözü edilen geçiş devresinin doğurduğu sorunları ve zorlukları azaltmak da kaçınılmaz bir zorunluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan bu kısa vadeli çözüm yollarını hiç bir zaman sadece gecekondularda oturanlar üzerindeki baskıyı azaltıcı sosyal nitelikte geçici tedbirler olarak anlamamak gerekir. Gecekondü bölgelerinin doğuşu sırasında alınması gerekli bu tedbirler ülkenin tüm ekonomisi yönünden de büyük önem taşır. Son tahminlere göre Türkiye'de 430.000 gecekondü vardır. Ortalama gecekondü maliyeti 5.000.- lira olarak kabul edildiğinde bunun 2 milyar liradan fazla bir yatırımı temsil ettiği açıkça görülür. Bu önemli yatırım miktarının olumlu yönde kullanılması ile yaratılan barınakların asgari sağlık şartlarını haiz, ekonomik ve sağlam olmasının sağlanması, gecekondü yapımı faaliyetlerinin en baştan başlanarak her safhada kontrolü ile gerçekleştirilebilir.

Buradan da anlaşılacağı gibi gecekondü sorununu genel konut politikası dışında düşünmek mümkün değildir.

Bütün bu nedenlerle, birinci beş yıllık kalkınma plânında gecekondü sorununa, konut sektörü içindeki ilişkileri kurularak, özel bir yer verilmiş ve ileriki yıllarda doğacak baskıyı azaltmak amacı ile özel-

likle bazı tedbirler alınması öngörülmüştür. Bu tedbirleri açıklamadan önce bu tedbirlerin alındığı plânlı devre başına kadar Türkiye'de gecekonduların gelişimini kısaca özetliyeyim.

Türkiye'de gecekondular yapıyı özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra gelişmeye başlamış ve 1950 ler boyunca önem kazanan şehirleşme hareketi ile büyük şehirlerde ciddi bir problem haline alan arsa spekülasyonuna paralel olarak hızlanmıştır. 1961 yılında Türkiye'de yaklaşık olarak 240.000 gecekondular vardı ve şehirli nüfusun 13,5 i bu sağlık şartlarından yoksun barınaklarda oturuyordu.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının kabul etmiş olduğu gecekondular politikasının dayandığı temel ilkeler: Gecekondularında içinde oturanlara konut sağlamadan yıkmamak, gecekonduların yapımını yatırım ve gayretlerini mümkün olan en iyi şekilde değerlendirmek, gecekonduların arsa mülkiyeti sorunlarını çözmek, gecekonduların alanlarının kamu hizmetlerini tamamlamak ve çok kötü koşullar içinde bulunan gecekondularını ise, içinde yaşayanların konut ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra tasfiye etmek olarak tanımlanabilir. Bu ilkeler ve politika ışığında önleme, ıslâh ve tasfiye amaçları ile üç cepheli bir uygulamaya geçilmiştir. Bu uygulamadan yeterince olumlu sonuçlar alınmamış olmasının başlıca nedenlerini uygulayıcı mekanizmanın karşılaştığı güçlüklerde aramak gerekir. Özellikle halk konutları yapımı ile ilgili tedbirlerin alınmaması sonucu önleme amacı gerçekleşmemiş ve gecekondular yapımı hızla artmaya devam etmiştir. Son tahminlere göre halen Türkiye'de 430.000 gecekondular vardır ve bu barınaklarda yaşayan 2.365.000 kişi şehirli nüfusun % 21,8 ini teşkil etmektedir.

Öte yandan, gelirleri normal şehir konutlarına sahip olmaya yetersiz ailelerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapıldığı kabul olunan gecekondular, bir kâr amacı durumuna gelmiştir. Maliyetlerinin düşüklüğü ve vergileme dışı oluşları ile kiralık gecekondular 3-4 yılda maliyetini amortize eden kârlı bir yatırım haline gelmiştir. Gecekondular yapıp büyük kârlarla satmak veya kiralamak sık rastlanırlar bir uygulama niteliği kazanmıştır.

Plân döneminde en önemli gelişme 775 sayılı Gecekondular Kanununun çıkarılması olmuştur. Bu kanun büyük bir boşluğu doldurmuş olmakla beraber, bazı aksak yönlerinin de varlığı inkâr edilemez. Kanunun gecekondular için ayırdığı fonlar yetersizdir. Önlemeye gereken önem verilmemiş, bu bir yıkma işlemi olarak anlaşılmış kendi evini yapana yardım metodundan faydalanılmak yoluna gidilmemiştir. Gecekondular sahiplerine arsalarının mülkiyetini devrederek şehir çevresindeki kamu arazisininin, hem de çok küçük parseller halinde, özel şa-

hısların eline geçmesine zemin hazırlamıştır. Böyle bir uygulama, şehirlerin gelişme imkânlarını kısıtlayıcı ve ilerde çok masraflı bir kamulaştırma zorunluluğuna yol açıcı niteliktedir.

Konut açığını temsil eden ve sorunun en göze çarpıcı yönünü teşkil eden gecekondular meselesini kısaca inceledikten sonra şimdi de Türkiye'nin mevcut konut stokunu nicelik ve nitelik yönlerinden inceleyelim.

Türkiye'de tam bir konut sayımı yapılmamış olduğundan konut stoku nüfus sayımlarından elde edilen hane halkı sayı ve büyüklüklerinden hareket ederek tahmin edilebilmektedir. Bu tahmine göre 10.000 den fazla nüfuslu şehirlerde toplam konut sayısından gecekondular çıkarılırsa normal şehir konutu sayısı yıllara göre 1955 de 996.000, 1960 da 1.201.384, 1965 de 1.449.032 ve 1967 de 1.637.446 dır. Şehir konutlarının % 41 inin barındırma şartları iyi % 33,25 inin orta ve % 25,75 inin fenadır.

1954 - 1964 arasında 51 - 60 bin birim civarında oynayan yıllık konut üretimi 1965 de ise bir evvelki yıla oranla % 32,4 artarak 80.761 e ulaşmıştır. Bu sıçrama eğilimi yavaşlayarak da olsa devam etmektedir. Buna göre 1966 yılı şehir konutu üretiminin 93.500 üniteye ve birinci beş yıllık plân döneminin son yılı olan 1967 de ise 103.000 üniteye yükseleceği tahmin edilmektedir. Türkiye'de 1000 nüfus için bitirilen şehir konutu sayısı şehir nüfusuna oranla ortalama yılda 6,2, toplam nüfusa oranla 2,08 dir.

Diğer bazı ülkelerde konut üretiminin nüfusla karşılaştırılması yılda 1000 kişi için yeni konut yapımı olarak şu sonuçları vermektedir: Fransa 6,8; İngiltere 5,9; İtalya 7,2; İsviçre 9,9; Batı Almanya 10,0; Danimarka 7,0; Norveç 7,7; Finlandiya 8,8; İsveç 10,1; Romanya 7,1; Yunanistan 8,0; Sovyet Rusya 11,7.

Türkiye'de sadece şehir konutlarının diğer ülkelerdeki inşaatla kıyaslanabilecek kalitede olduğu düşünülecek olursa, böyle bir kıyaslama Türkiye'de çok düşük bir üretim seviyesi olduğunu gösterir.

Öte yandan Türkiye'nin sadece şehirlerdeki üretim seviyesi diğer ülkelerin tümü ile yaklaşık bir seviye göstermektedir. Aslında, Türkiye'nin hızlı bir şehirleşme hareketi içinde olduğu, ele alınan diğer ülkelerde ise şehir nüfuslarının az çok statikleşmiş olduğu düşünülecek olursa, üretimin sadece şehirler yönünden bile çok yetersiz olduğu anlaşılır.

Birinci Beş Yıllık Plânda özel sektör yatırımlarının daha üretgen alanlara yöneltilmesi amacı ile konut yatırımları toplam yatırım hacminin % 20 sini aşmamak üzere sınırlanmıştır. Bu yatırım seviyesi için

de ihtiyacın karşılanabilmesi için ortalama konut birimi maliyetinin düşürülmesi gerektiği kabul edilmiştir. Maliyet ise ancak alan küçültülmesi ve inşaat M₂ - maliyetinin ekonomik sınırlar içinde kalması ile düşürülebilir. Kalkınma Plânının bu yöndeki tavsiyesine bağlı olarak, vergi ve kredi kolaylıklarından yararlanacak konutların en çok net faydalı alanı 69,3 M₂ olarak sınırlanmışken, bu sınırlar yeterince uygulanmamış ve daha sonra 100 M₂ brüt alana yükseltilmiştir. Plânın getirdiği tedbirlerin kısmen de olsa uygulanması ile dönem içinde şehir konutları ortalama alanı çok az bir düşme göstermiş, büyük şehirler ortalaması ise artmaya devam etmiştir. Öte yandan konut ve M₂ inşaat maliyeti devamlı bir artış göstermiştir. 1966 yılında ortalama konut alanı 99,27 M₂ dir. Bu değer İstanbul için 112 ve Ankara için 122 M₂ ye yükselmektedir. Böyle bir uygulama sonucu konut ihtiyacı sayısal olarak karşılanırsa bile, nitelik yönünden asıl ihtiyaç sahibi dargelirli büyük kitlenin ihtiyacına yönelmemekte, bir yandan konut yatırımları, öte yandan da gecekondular ve bekliyen lüks konut sayısı artmaktadır. Bu durum kiralılar üzerinde de tesirini göstermektedir.

Durum ailelerin ödedikleri kira yönünden incelendiğinde orta ve az gelir guruplarının ödeme imkânlarına uygun düşük kiralı konut arzının az olduğu görülür. Bu nedenle orta ve az gelirli aileler gelirlerinin çok önemli bir kısmını kiraya vermek, ya da çok düşük barınma şartlarına sahip konutlarda oturmak zorunda kalmaktadırlar. Meseleye kiracı/ev sahibi oranları yönünden eğilirse:

1965 Nüfus sayımı sonuçlarına göre şehirlerdeki ailelerin %64'ü kendi konutlarında ve % 36 sı kiralık konutlarda oturmaktaydılar. 1960' da şehirlerdeki mülk konutlarda oturanların oranı ise % 58,29'a düşmüştür. Bu eğilimin devam ettiğini gösteren kuvvetli işaretler vardır.

Bu şehirleşme sonucu sosyal mobilitenin artmasına paralel olarak rant konutu yapma eğiliminin de, Birinci Beş Yıllık Plân döneminde gerçekleştirilen vergi ve kredi tedbirlerine rağmen, devam etmekte olduğunu gösterir. Sonuç olarak sermayenin daha üretken alanlar yerine alışkanlık ve emniyet faktörlerinin de etkisiyle, rant konutuna akmaya devam ettiği söylenebilir.

Konutlarda barınma yoğunluğu oda başına 1955'de 2,17 kişi iken 1965'de 2,05 kişiye düşmüştür. İkinci Beş Yıllık Dönem boyunca bu yoğunluğun 10.000 nüfuslu şehirlerde 2 kişinin altına düşürülemediği tahmin edilmektedir. Bütün Türkiye ortalaması ele alındığında 1965 nüfus sayımı sonuçlarına göre barınma yoğunluğu oda başına 2,42 kişidir. Bu oran İngiltere, Norveç, Belçika'da 0,8; Federal Almanya'da 0,9; İspanya'da 1,1; Yunanistan'da ve Bulgaristan'da 1,8 dir.

Durum arsa yönünden de kiritiktir. Kamunun elinde geniş bir uygulama programını karşılayacak arsa stoku yoktur. Mevcut stoklar da günden güne elden çıkmakta ve arsa tamamen bir spekülasyon konusu olmuş bulunmaktadır. Konut yapım masrafları içinde arsanın payı % 5 - 20 arası olmak gerekirken bu değer % 10 - 50 arasında değişmektedir. Bu durum arsa ticaretini cazipleştirmekte ve bina maliyetlerini yükseltmektedir. Birinci Beş Yıllık Plânda yer almış bulunmasına rağmen arsaların tek elden idaresini mümkün kılacak arsa ofisleri kurulamamıştır. Bir fizik plânlaması çerçevesi içinde arsa imkânlarının çok akıllıca kullanılması, şehir mücavir sahalarının süratle imâr plânlarının yapılarak ucuz konut sahaları olarak açılması, satış yerine kira ve irtifak hakkı tesisi yollarına gidilmesi gerekmektedir.

Ucuz konut yapımında toplu konut inşaatına gidilmesi çok önemli bir faktördür. Birinci Beş Yıllık Plân Döneminde bu alanda bir örgütlenme gerçekleştirilememiş, bölgesel özellik ve ihtiyaçlara uygun konut programları hazırlanamamış, bunların tesbiti için mahalli idareler ve çeşitli kuruluşlar gereken girişkenliği gösterememişlerdir. Çeşitli sosyo-ekonomik gruplar için özel konut programları geliştirilememiştir.

Özel sektör alanında büyük inşaat şirketleri şeklinde örgütlenmiş kuruluşlar yoktur. Bu tür kuruluşların konut pazarına girmesini sağlayacak özel bir kredi mekanizması kurulamamıştır. Halbuki örgütlenme yolu ile toplu konut yapımına gidilerek maliyetlerin önemli ölçüde düşmesi sağlanabilecektir. Mevcut kaynaklardan tasarruf edilip daha çok konut üretilebilecek, konut piyasası canlanacak, yeni malzeme, teknoloji ve organizasyon metodları denenip geliştirilebilecek, şehirlerin plânlı gelişmesi kolaylaşacak, alt yapı tesislerinin ve Belediye hizmetlerinin maliyeti düşecek, teknik ve mali denetim etkili olabilecek, toplumsal ilişkilerin sıhhatli gelişmesine imkân verilecek ve konutlar bittikten sonra bakım ve tamiri organize bir şekilde yürütülerek stok muhafazası yolunda da olumlu bir gelişme sağlanabilecektir.

Halen konut pazarı kısa zamanda çok kâr sağlamak isteyen ehli-yetsiz kişilerin hâkimiyeti altındadır. Yapıp satma sistemi aşırı kârlarla çalışmaktadır. Oysa Türkiye'de toplu konut yapımına imkân verecek ve bunu teşvik edecek nitelikte bir hukukî ve idarî çerçeve mevcuttur. İmâr ve İskân Bakanlığı, Emlâk Kredi Bankası, Sosyal Sigortalar Kurumu, Askerî Fabrikalar Emekli ve Yardımlaşma sandığı ve Ordu Yardımlaşma Kurumu bu konuda düzenleyici ve uygulayıcı yetki ve görevlere sahip kuruluşlardır. Fakat Türkiye çapında bir örgütlenmeye gidilmemiş ve bu yöndeki çabaların tek tek kuruluşların inisiyatifine bı-

rakılmış olması sonucu toplu konut yapımı olumlu bir şekilde gelişmemiştir. Toplu konut yapımının gelişmemesinin bir diğer nedeni de finansman kaynaklarının iyi kullanılmayıdır.

Daha evvel de belirtildiği gibi Birinci Beş Yıllık Plânda özel sektör yatırımlarının daha üretgen alanlara yöneltilmesi amacı ile konut yatırımları, toplam yatırım hacminin % 20'sini aşmamak üzere sınırlanmıştır. Bunun yanı sıra alt gelir gruplarının yatırıma yöneltilmeyen küçük tasarruflarından yararlanmak yoluna gidilmemiştir. Üretgen alanlara yatırım yapabilecek yukarı gelir grupları ise satış ve rant amaçlı konut yapmak yoluyla imkânlarını konut sektörüne yöneltilmişlerdir. Böylelikle konut üretimi hakiki ihtiyaç sahipleri yerine, yukarı gelir gruplarına dönük niteliğini devam ettirmiştir.

Konut piyasasında politika esaslarına uygun projelerin finansmanını kolaylaştıracak ipotek garantisi sistemi ile ipotek karşılığı borç senetlerinin ikinci ve üçüncü el piyasası geliştirilememiş, böylece çeşitli sosyo-ekonomik grupların konut pazarına girme imkânları çok azalmıştır.

Mesken yapımı için finansman yardımı yapan kuruluşların tutumları da genellikle olumlu yönde olmamıştır. Mesken kredisi veren belli başlı kuruluşlar Emlâk Kredi Bankası, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Ordu yardımlaşma Kurumudur.

Emlâk Kredi Bankası : 1946'da kurulmuş ve kuruluş kanunu ile şu görevleri yüklenmiştir :

1. Yapı ve onarma işleri ve özellikle konutu olmayanlara ucuz konut yaptırmak için süresi 50 yılı geçmemek üzere arsalarıyla birlikte bina ve yapı ipotegi karşılığında ikrazlarda bulunup, kredi açmak,
2. Bankaya ve başkalarına ait arsalar üzerinde bina yapmak peşin veya ipotek karşılığı taksitle satmak,
3. Yapı ve yapı malzemesi imalatı ve ticareti yapmak; bu amaçla kurulmuş ortaklıkları desteklemek.

Banka, konut kooperatiflerine 1959 yılına kadar % 5 faizli krediler açmış ve bütün talepleri karşılayabilmiştir. 1954'te kredi faizlerinin % 7 ye ve 1961 de de % 8,5 a yükselmesi Kooperatif konut yapımını gücendiren bir etki yapmıştır. Öte yandan banka kaynaklarının % 93'ünün yapı tasarrufu için kullanılması konut kooperatiflerinin değil öncelikle, normal sıra içinde bile kredi almalarına imkân vermemektedir.

Emlâk Kredi Bankasının gerek Kooperatiflere, gerek gerçek şahıslara ve gerekse yapı tasarrufu sahiplerine açtığı kredilerle 1946'dan bu

yana yapılan konut sayısı 100 binin biraz üzerindedir. Bu, yılda 6000 konut anlamına gelir ve şehirlerdeki konut yapımının yaklaşık olarak % 10'unu teşkil eder.

Konut politikasında önemli bir rolü bulunması gereken bankanın faaliyetlerinin bu derece sınırlı kalmasının başlıca nedenlerinden biri mali kaynaklarının yetersizliği olmuştur. Buna paralel, 33.000.-lira olarak hesaplanan optimum sözleşme tutarı seviyesi ihlâl edilmiş, malî kudretleri yerinde olan ve çok kere yatırdıkları tasarruf mevduatını başka bankalardan kredi ile alan büyük çaptaki tasarrufçuların kontrolsüz kalan tahacümü banka kaynaklarını ciddi şekilde yıpratmıştır.

Öte yandan yapı tasarrufu sistemi içinde büyük ve küçük tasarrufların belli bir oranda kalmasına dikkat edilmemiş, kuruluş kanunundaki ucuz konut amacının aksine bankanın kredileri lüks ve yüksek maliyetli konutlara yönelmiştir. Bunun sonucunda, banka kaynaklarının zedelenmesinin yanı sıra, kredilerin asıl ihtiyaç sahipleri yerine yukarı gelir gruplarına ve yapıp satıcılara fayda sağlar hale gelmesi de kaçınılmaz olmuş, konut politikasının amaçlarından uzak bir uygulama doğmuştur. Geniş, pahalı ve sadece yukarı gelir guruplarının erişebileceği konutları destekleme tatbikatı bankayı kuruluşundaki hedeften uzaklaştırmış, sari mukavelelerin çokluğu plânlı dönemde de bu yoldan dönülmesine tam imkân vermemiştir. Bu durumda bankanın 1953 de 300 milyon liraya yükseltilmiş olan sermayesi bu kere kademeli olarak 1 milyar liraya çıkartılmaktadır. Bu bir milyar liranın olumlu yönde kullanılması, bankayı içinde bulunduğu güç durumdan kurtarıp, konut sorununun çözümüne etki yapabilecektir. Öte yandan bu imkândan yeterince faydalanılmaz ek kaynaklar kredi limitlerinin arttırılması yoluyla lüks konut yapımına yöneltilecek olursa, bundan gerek banka gerekse konut politikası büyük zarar görebilecektir.

Konut piyasasındaki önemi sermayesi oranında artacak bankanın ilerdeki aşamalarda faaliyetlerinde çok daha dikkatli olması gerekecektir. Öte yandan kıt olan kamu kaynakları ile banka sermayesinin bir milyar liraya kısa sürede çıkabileceği de sanılmamaktadır.

Plânlı döneme girildikten sonra, bankanın doğrudan doğruya kontrolü altındaki kendi konut yatırımlarının ise daha gerçekçi bir tutum kazandığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak örneğin Ataköy II. kısım konutlarının % 73 ü 93 m² den küçük olacak şekilde plânlanmıştır. Oysa Ataköy I. kısım konutlarının %69 u 100 m² den ve % 33 ü 150 m² den büyüktür. Bu dönemde krediler konusunda da tedbirler alınmış,

kredilerin yakın akrabalar dışında kalanlara devrini ve dolayısı ile kötüye kullanılmasını önleyen gerçek ihtiyaç sahiplerini koruyucu nitelikte sınırlamalara gidilmiştir.

İşçi konutlarının başlıca finansman kaynağı ise, Sosyal Sigortalar Kurumu emrindeki sosyal güvenlik fonlarıdır. Kurum İşçi Kooperatiflerine % 4 faiz ve 20 yıl vadeli konut kredisi vermektedir. Kredi tavanınının 40.000 T.L. olması kaynaklardan daha yukarı gelir gruplarının faydalanmasına yol açan olumsuz bir adım olmuştur. Sigortalı işçiler arasında bedeni çalışma yapanlar yanında fikir işçilerinin varlığı ücret farklarının çok olmasına yol açmaktadır. Sigortalı işçilerin ortalama aylık geliri 440.- liradır. Krediden yararlananların ise genellikle bu gelir seviyesinin üstündeki kişiler olduğu görülmektedir. Örneğin 200.- TL.'sından az geliri olan işçiler hiç kredi alamamakta, 1.000.- TL. sından fazla geliri olanlar ise kredi alanların % 24 ünü meydana getirmektedir.

Ordu Yardımlaşma Sandığı: Üyelerine % 6 faiz ve 20 yıl vadeli konut kredisi verir. Bu krediden kooperatifler de faydalanabilmekle beraber bu tür uygulamalar çok azdır. Kredi tahsisini rütbe derecelerine göre yukarıdan aşağı sıraya bağlamakla üst gelir gurupları lehine tercih açıkça belirlenmiştir.

Bu örgütlerin dışında kamunun âfete uğrayanlara konut ve memurlarına lojman yapımı, gecekonduların önleme, ıslâh ve tasfiyesi ve konut araştırmaları için bizzat yaptığı yatırımlar vardır. Ancak konut finansmanında kamunun yeri gittikçe küçülmektedir. 1963'de kamu sektörünün toplam konut yatırımları içinde payı % 11,18'ken 1964'de % 8,94 ve 1965 de % 3,94 olmuştur. Bunun başlıca nedeni özel sektör yatırımlarını sınırlayıcı ve düzenleyici tedbirlerin gerçekleştirilememesi sonucu, toplam konut yatırımlarının istenen seviyede tutulması için kamu yatırımlarının kısılması yolunun seçilmesidir. Öte yandan, bu yatırım hacmi içinde konut ihtiyacının karşılanabilmesini sağlayıcı tedbirler de gerçekleştirilememiştir. Şehirlerde konut ihtiyacı «kabul edilen bir sosyal politikanın gerektireceği konut birimi sayısı olarak» tanımlanabilir. Konut ihtiyacını doğuran faktörler ise demografik değişiklikler, birikmiş ihtiyacın (gecekonduların) tasfiyesi, eskiyen konutların yenilenmesi, âfetler, istismlâkler veya kullanılış amacının değişmesi sonucu stoktan eksilen konutlar yerine yenilerinin ikame edilmesi ve sıkışıklığın giderilmesidir. Seçilen sosyal politika bu faktörlerden hangilerinin ne oranda karşılanması gerekeceğini irdeler. 1968 yılı başında yürürlüğe girecek olan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında 10.000 artı nüfuslu şehirler nüfusunun 1968'e kadar % 5,4 ve bu yıldan sonra

% 6,6 artacağı, öte yandan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı dönemi başında 5,0 kişi olacak şehirselleme büyüklüğünün de dönem sonunda 4.96 kişiye düşeceği tahmin edilmektedir. Bu verilerden hareket edilince İkinci Beş Yıllık Plân dönemi içinde 10.000 + nüfuslu şehirlerde demografik değişikliklerden doğacak 5 yıllık toplam konut ihtiyacının 755.000 olacağı hesaplanmıştır.

Öte yandan, gerçekçi bir tahmine göre 5 yıllık dönem boyunca, mevcut gecekonduları 30 yıllık bir sürede tasfiyesi için 75.000, afet ve kamulaştırma faktörlerinden 20.000, eskiyen konutların yenilenmesi için 120.000 ve barınma yoğunluğunun biraz iyileştirilerek oda başına 2 kişiye düşürülmesi için de 50.000 konut birimi yaratılması gerekmektedir. Böylece toplam 1.020.000 ünite olarak bulunan 5 yıllık konut ihtiyacının karşılanabilmesi için-ekonomik gelişmeye paralel olarak ortalama konut birimi maliyetinin 27.000 TL.'dan 30.000 TL. sına çıkarılması halinde, 5 yıllık toplam konut yatırımının 36,6 milyar lira seviyesine yükselmesi gereklidir. Asgari şehir konutu ihtiyacı 900.000 birim kabul edilir, maliyetin ise 27.000 lira olarak sabit kalacağı varsayılırsa, şehir konutları için 5 yıllık toplam yatırımı gereği 24,3 milyar lira olur. İkinci Beş Yıllık dönemde 10.000 + nüfuslu şehirlerde ailelerin konut yapımına ayırabilecekleri tasarruflar yaklaşık olarak 24 milyar lira olarak hesaplanmıştır. Bu toplamdan arsa, proje bedeli, kâr, faiz ve vergiler gibi transfer niteliğinde harcamalar çıkarılırsa 5 yıllık ortalama net yatırım gücünün 20 milyar civarında olacağı ortaya çıkar. Özel sektörün bu yatırım potansiyeli, konuta ayrılabilir küçük tasarruflarının tamamının kurulacak örgütler yoluyla konut sektörü içinde değerlendirileceği varsayımına dayanarak hesaplanmıştır. Bu durumda bile asgari ihtiyacın karşılanabilmesi için köy konutları için gereken 1,2 milyar yatırımla beraber 5,5 milyarlık ek kamu yatırımı gerekmektedir. Öte yandan 1968-72 döneminde küçük tasarrufların konut yapımına kanalize edilmesi tam gerçekleştirilemeyeceğine göre bugünkü üretim trendini 2. Beş Yıllık Plân Dönemi için hesaplanan yılda % 7 lik artış hızı ile devam etmesi halinde şehirlerde konut üretimi 5 yılda yaklaşık olarak 630.000 birim olacaktır. Bu üretim miktarı bugünkü maliyetlerle 5 yılda 17 milyar liralık bir yatırım demektir. Bu ise 7,3 milyarlık bir ek kamu yatırımı gereğini ortaya koymaktadır. Söz konusu ek kamu yatırımlarının ancak belli ölçüde gerçekleştirilebileceği ve İkinci Beş Yıllık Plân Döneminde 10.000 + nüfuslu şehirlerde toplam konut yatırımının 20 milyar lira civarında kalacağı tahmin edilmektedir. Bu yatırım hacmi içinde yılda 900.000 konut birimi yaratabilmek için ortalama konut maliyetinin % 18 azaltılması gerekecektir. Bu ise ucuzlatıcı örgütlenme ve yapı teknolojisi gelişmelerinin

yanı sıra bugün 100 m2 civarında olan ortalama şehir konutu alanının yaklaşık olarak 85 m2 ye indirilmesini gerektirecektir. Bunun yanısıra çeşitli soyo-ekonomik guruplardaki ailelerin, gelir seviyeleri ve büyüklüklerine göre farklı kolaylık ve sınırlandırmalara tabi tutulmaları yoluyla eşitsizliklerin azaltılması mümkün olabilecektir. Bu amaçla Devlet Plânlama Teşkilâtı içinde yapılan ve çeşitli gelir guruplarının tasarruf seviyeleri ile değişik büyüklükte ailelerin ihtiyaçlarından hareket eden bir model çalışmasında, 1968 - 1972 döneminde ailelerin konuta ayırabilecekleri toplam tasarruf için 20 milyar lira ve şehir konutu ihtiyacı 900.000 kabul edilmiş, çalışmanın sonucunda çeşitli guruplara hitap edecek konutların maliyetlerinin 6.494 lira ile 121.230 lira arasında değişebileceği bulunmuştur. Bu değişkenlik ailelerin eğilim, ihtiyaç ve imkânlarına uygun tür konutlara sahip olmalarına imkân vermektir. Bulunan konut maliyetlerinin ortalama değeri ise 22.150 lira olup halihazır konut maliyetinden % 18 azdır.

Konut kredilerinin verilisinde bu modelin dikkate alınması, gelir gurupları ve hane halkı büyüklüklerine göre kredi ve sübvansiyonlardan yararlanacak aileleri tanımlamaya imkân verebilecektir.

Aileler, içinde buldukları koşullara göre farklı miktar ve vadeli krediden faydalanabileceklerdir. Ancak yıllık kredi hacmi özel tasarrufların toplanmasını sağlayacak örgütlerin başarısına bağlı olarak artacak ve ihtiyaç da bu çapta karşılanabilecektir. Piyasadaki efektif konut talebi ile gerekli yatırım seviyesi arasındaki fark kamu yatırımları ile kapatılacaktır. Bu modelin ana hatları ile izlenmesi yoluyla üretim nitelik ve nicelik yönlerinden talebe en iyi cevap verecek seviyede tutulabilecektir.

Konut literatürü yönünden önem taşıyacağına inandığımız için varlığını ve ana hatlarını belirttiğimiz bu model çalışmasının ayrıntıları -na girmeyeceğiz. Bu konuda daha geniş izahat gerekirse sonraki tartışmalara bırakarak, tebliğin son kısmında, İkinci Beş Yıllık Plân Döneminde izlenmesi düşünülen konut politikasının esaslarını maddeler halinde sıralamakla yetineceğiz :

İkinci Beş Yıllık Plân Döneminde konut politikası ilkeleri :

— Toplam yatırım içinde konut kesiminin oranını daha üretgen sektörler aleyhine arttırmadan mümkün olan en çok sayıda konut yapımını sağlamak,

— Üretgen yatırımlara yöneltilmeyen ve tüketime giden küçük tasarrufları değerlendirerek konut yatırımlarının finansmanı için gerekli kaynakları arttırmak,

— Çeşitli sosyo-ekonomik grupların ihtiyaç ve eğilimlerine uygun konut üretimini sağlamak,

— Devletin gerek finansman ve gerekse yapım faaliyetleri yönünden konut piyasasındaki gereken yerini, düzenleyici ve kendi evini yapanı destekleyici olarak almasını sağlamak,

— Arsanın konut maliyetini arttırıcı etkisini azaltmak ve spekülasyonu önlemek için şehirlerin gelişme alanlarındaki arsalar üzerinde kamu kontrolünü sağlamak ve

— Gecekondu sorununu konut sektörü bütünü içinde ele alarak çözümlenmek; olarak kabul edilmiştir.

Bu ilkelerin gerçekleştirilmesi için öngörülen başlıca politika tedbirleri şunlardır:

— Olumlu bir yerleşme, bölge ve şehirleşme politikası izleyerek, bunlara uygun konut yapma faaliyetlerini uzun vadeli plânlarla düzenlemek,

— Konut sorununu genel yerleşme politikasının çevre bütünü ve şehirleşme düzeni içinde ele almak ve kıt kaynakların dağılımında gelişen şehirlere öncelik tanımak,

— Konut kredisi veren kurumları bir örnek statüye bağlamak ve ya bunların finansman kaynaklarını bir fonda toplayarak tek elden kullanmak. Kaynakları özellikle alt gelir guruplarının ihtiyaçlarına dönük, toplu yapı uygulamalarına yöneltmek,

— Yapı Kooperatiflerini yöresel, bölgesel ve ulusal ölçüde örgütleyerek tek bir federasyona bağlı hale getirmek, ve her kademedede mali, idari ve teknik denetimlerini gerçekleştirmek,

— Kooperatifleri amaçlarına yöneltmek ve asgarî büyüklüklerini arttırarak toplu yapı kuruluşları haline getirmek,

— Emlâk Kredi Bankasının mali imkânlarını arttırarak kuruluş kanunundaki ucuz konut amacına yönelmesini sağlamak,

— Sosyal Sigortalar Kurumunun konut kredilerini aşağı gelir guruplarına hitap edecek şekilde ayarlamak,

— Serbest piyasa mekanizması içinde konut politikası amaçlarına uygun projelerin finansmanını kolaylaştıracak ipotek garantisi sistemi ile ipotek karşılığı borç senetlerinin ikinci ve üçüncü el piyasalarını geliştirmek,

— Kredi dağıtımında aile gelirleri ve hane halkı büyüklüklerine göre değişen bir sistem uygulamak,

— Konut sektörü yatırımlarının üretgen sektörler aleyhine fazla artmamasını ve hakiki ihtiyaca yönelmesini sağlamak üzere üretgen

yatırımı yapmaya yeterli yukarıdaki gelir guruplarının lüks konut yatırımlarını sınırlıyarak bu gurupların potansiyelini başka alanlara çekmek, öte yandan böylece doğacak eksikliği kapamak için orta ve aşağı gelir guruplarının küçük tasarruflarını konut sektörü içinde değerlendirmek imkânlarını aramak bu amaçla gerekli mahalli tasarruf sandıklarının kurmak,

— Konut sektörünün hemen hemen bütünü ile özel sektöre bırakılmasının devletin konut pazarındaki düzenleyici etkisini çok azalttığını dikkate alarak İkinci Beş Yıllık Plân döneminde kamunun etken ölçüde konut yatırımı yapmasını sağlamak. Bu yatırımları öncelikle,

a. Gecekondu önleme bölgelerindeki kendi evini yapana yardım uygulamalarına,

b. Az gelirlilere tahsis edilecek düşük kiralı konut yapımına ve

c. Ekonomik teknoloji ve malzemelerin deneneceği pilot proje uygulamalarına yöneltmek.

— Arsa spekülasyonunu vergi tedbirleri ile önlemek, kamulaştırma, kiraya verme usullerinden faydalanmak,

— Gecekondu yapımına giden yatırımın iyi bir şekilde kullanılması için gecekondu önleme uygulamalarına öncelik vermek, arsanın ve alt yapının hazırlanmasını teknik ve mali yardım gibi unsurlarla desteklemek, olumlu bir «kendi evini yapana yardım» metodu yoluyla şehirlere göçen ailelerin sağlık şartlarına uygun konutlara kavuşturulmalarını sağlamak.

İkinci Beş Yıllık Plân Döneminde alınması düşünülen başlıca tedbirlerin böylece sıralanmasından da anlaşılacağı gibi, bu dönemde uygulanmak istenen politikanın ana felsefesi devletin konut pazarına büyük ölçüde girerek düzenleyici rol oynaması ve toplu konut yapımı yoluyla sağlanacak avantajlardan azami şekilde faydalanılması esaslarına dayanmaktadır.

Böyle bir politikanın, bütün yönleri ile tam olarak uygulanması ile, sorunun çözülmesi yolunda önemli gelişmeler sağlanabileceğine inanıyoruz.

REFORMLARIN BİLÂNÇOSU (*)

Yazan : Michel DEBRÉ
(Fransız Ekonomi ve Maliye Bakanı
Ulusal Kredi Konseyi Başkanı)

Çeviren : Alp GÜRUS

Michel Debré, Kredi Konseyinin 10 Ocak tarihli toplantısında, yeni yılın eşiğinde, para, tasarruf ve kredi alanında alınmış olan yeni tedbirlerin anlamını belirtmek ve bu suretle geçen yıldan itibaren girilmiş bulunan reformların bilânçosunu vermek için aşağıdaki konuşmayı yapmıştır. Yapıldığı expoze ile bankacılık faaliyeti, bankaların bünyesi, tasarruf ve kredi teknikleri ile ilgili çalışmalarını gözden geçirmektedir.

I — Bankacılık Faaliyetleri :

Son yirmi yıl içindeki ekonomik ve finansal değişmeler hızlı ve derin oldu. Gelecek yirmi yıl için keşfedebildiklerimiz de tahmin edemediğimiz kadarile aynı genişlikte ve aynı hızda olacaktır. Son yirmi yıl içinde bankacılık, faaliyetleri de, ya bankaların kendi çabaları ile veya kamu makamlarının talepleri dolayısıyla devamlı bir gelişme göstermiştir. Bununla beraber, Fransız Bankacılığındaki gelişmeyi teşvik etmek ve bankalarımızı başka bir gelişme alanı olan uluslararası rekâbete hazırlamak için yeni ve büyük bir gayrete ihtiyaç vardır.

A — Bankacılık Faaliyetini İntibak Edilmemiş Mevzuattan Kurtarmak.

Öncelikle mevzuatı harp zamanı ve harp sonrası organizasyonuna ait son iki kalıntıdan temizlemek mümkün ve yerinde olacaktır; bunlar, bankaları bağlayan kayıtlar ve şube açılmasının kontrolüdür.

Geçen Nisan ayından itibaren uygulanan, bankaları bağlayan kayıtların ortadan kaldırılması en ilginç tedbirlerden biridir. Son zamanlardaki borçlu hesap faizlerinin serbest bırakılması şüphe yokki konjonktür-

(*) Michel Debré'nin 10 Ocak 1967 tarihli Kredi Konseyi toplantısındaki konuşmasının metnidir. La Banque Dergisinin Şubat/1967 sayısından çevrilmiştir.

le ilgisiz değildir. Böyle olması da normaldir. Bununla birlikte yapılan ayarlamaların çeşitli kredi ne'vilerine tamamen uygun bir şekilde düşünülüp hesaplanmış olmasından memnunum.

Sizlere, ikinci olarak, şube açılması ile ilgili bütün mevzuatın kaldırılmasını teklif ediyorum.

Bu yolda yeni bir aşama 1959 senesinde gerçekleştirilmiştir. Fakat daha da ileri giderek, yetkililerce dikkatle düzenlenecek bir rekâbet yardımıyla mevduat toplama ve kredi dağıtım alanlarında daha faal bir devrenin yolunu açabiliriz.

Biraz evvel şu iki kelimeyi telâffuz ettim: rekâbet ve sorumluluk; gerçekten bu iki kelimenin kullanılmasına lüzum vardır.

1945 yıllarının yokluk devresi, daha önceki kederli yıllarda olduğu gibi, öncelik tesbiti ve bunların seçiminin merkezî bir idareye bırakılması endişesinden mülhem kaidelerin devamını haklı gösteriyordu. Fakat artık kıtlıkda değiliz, bilâkis kalkınmış bir durumdayız. Artık kendi yağımızla kavrulmak (autarchie) zorunda değiliz; gelişme halinde bulunan bir dünyanın aktif bir elemanıyız, fakat bu gelişmeden ancak gayretlerimiz ölçüsünde faydalanabiliriz. Eski mevzuatın kendi özgü nitelikleri vardı; bu mevzuat, devamlı bir malthusianizm tehlikesi halini almıştı ve mücadelenin ilk safında bulunması gerekenlere bunun gerektirdiği sorumlulukları yüklemiyordu.

B — Bankacılık Faaliyetini Fonların Kullanılışı Bakımından Aşırı Zorlamalardan Kurtarmak :

Mecburi karşılık sistemini telkin eden de buna benzer bir zihniyetti. Önceki misâlde olduğu gibi, 1958 yılında trezoröri katsayısının ayarlanmasıyla, bu alanda da bir aşama gerçekleştirilmiştir.

Bugün daha da ileri gidiyoruz. Uygulanmaya başlanan tedbir önümüzdeki aylarda kaldırılacak olan Hazine bonusu tavanı (plâncher) * gibi, zamanla ve gayretlerimiz sonucunda anlamını kaybeden bağların ortadan kaldırılmasını hedef tutmaktadır. Bu tedbirler, aynı zamanda, trezoröri katsayısının, Hazine bonoları plâsmanı dahil, para piyasasının bazı muamelelerinde yarattığı karışıklıkları gidermeye matuftur. Nihayet bunlar, banka trezorörilerinin yönetimine karşı gösterilen tarafsızlığı ortaya koyar.

Bu reform önemlidir. Zira bugünkü tatbikata karşı çıkmaktadır. Orta vâdeli senet tavanının (plancher) muhafaza edileceği bir intikâl devresi zorunluluğu bir süre karışık bir durum yaratacaktır. Bununla beraber, bu ayın sonunda uygulamaya konulacak olan bu reformun hü-

(*) Bankaların hazine bonusu veya orta vâdeli senetler gibi kıymetlere yatırmak zorunda oldukları mevduat karşılığı (Çevirenin Notu)

kümlerine göre, Ulusal Kredi Konseyi ve Fransa Bankası, «parasal ayarlama» denilen ve büyük sanayi ülkelerinde uygulananlara benzer, modern bir metoda sahip olacaktır.

Bu, banka ihtiyatlarını Hazinesinin yüksek menfaatlerinin dışına saptırmamak isteyen bir devlet iradesinin işaretidir.

C — Uluslararası Mali Muameleleri Haksız Engellerden Kurtarmak

1958 den bu yana, Kamu Maliyesinin Milletçe kalkındırılması hakkındaki görüşümüz, diğer amaçlarla birlikte, Fransaya sadece dış rekâbete katlanma gücünün kazandırılmasına değil, fakat ondan geniş ölçüde istifade etme amacına da sahipti. Kalkınma ve hürriyet politikası, mal ve sermaye hareketleri ile başa baş yürür. Bu hareketin sonuçlarından biri 28 Aralık 1966 kanunu oldu. 2 ay evvel gene burada size Hükümetin şu kararlarını işaret etmiştim.

— Bir genel yasaklama prensibine dayanan bir rejim yerine bir hürriyet nizamı ikâme etmek,

— 1939 dan buyana şartların gereği dolayısıyla çıkarılmış birçok kararların yerini almak üzere günün şartlarına uygun bir yönetmelik sistemi kurmak,

— Son olarak, milli menfaat sebepleriyle devamında fayda görülen kontrolleri sarahatla tarif etmek,

Aynı zamanda, Paris piyasasında yapılan uluslararası finansman muameleleri rejiminin değiştirilmesi de kararlaştırılmıştır. İşletmelerimizin, hariçte gelişme imkânlarını artırmak, Paris Mali Piyasası ile uluslararası sermaye piyasası arasındaki münasebetleri serbest bırakmak, Fransız Bankalarının uluslararası faaliyetlerini inkişaf ettirmek, başlıca amaçlarımız oldu.

Fransız kredi kurumları, Müşterek Pazarda, bütün Avrupa'da ve mümkünse diğer mıntikalarda sadece yabancı rekâbetine dayanmak için değil, fakat uluslararası mübadelelerde birinci plânda bir rol oynamak için de gerekli güce sahip olmalıdır. İşaret ettiğim tedbirler, Fransız Bankacılık Sistemini dışa yöneltecek olan gelişmenin merhalelerinden birini teşkil eder. Milli menfaatler buna lüzum göstermektedir.

D — Bir Suistimali (Tefeciliği) Bertaraf Etmek :

Aynı milli menfaat endişesi bizi liberal değil, fakat kısıtlayıcı bir karar almaya sevketti. Bununla yeni tüketim kredisi ve şahıs ikrazları yönetmeliğinden bahsetmek istiyorum.

Bilhassa tefecilerin, hatta şahıslar arasındaki ikrazların sebebiyet verdiği suistimaller -ki ekseriya en mütevazî aileler ve en düşük ücretli işçiler aleyhine işlemektedir- kredi sistemimize gölge düşürüyordu. Çok

genel bir şekilde, kriz zamanlarında mazur görülebilen hatta bazen faydalı olan bu işlemler uygunsuz, hatta ayıplanacak bir hal almaya başlamıştı.

Bu sebeple, Hükümet, bilâhare Meclis tarafından da kabul edilen ve tefecilik suçuna ihdas ettiği objektif ve mahkemelerce uygulanma kabiliyeti daha fazla olan takdir ölçüleri ile daha açık ve dar bir anlam veren bir kanun teklifi yaptı.

Biliyorsunuz ki, 28 Aralık 1966 tarihli kanun, kredi faiz haddinin teşekkülünü bankaların ve mali kuruluşların sorumluluğuna bırakmıştır. Gerçekten, kanun bu kurumlar tarafından uygulanan ortalama faiz oranına itibar etmektedir.

II — Bankaların Bünyesi :

Banka ve mali kuruluşların bünyelerini kuvvetlendirmek; bu program, gelişmemizin belli başlı bahislerinden biridir.

Sınai, zırai, ticari ve küçük sanat teşebbüslerimizin gelişmesi, sosyal ve ekonomik amaçlı büyük ulusal kuruluşların gelişmesi, şehir ve kasabalarımızın inkişâfı, hülâsa, V. Plân hedeflerinden büyük bir kısmı 1966 yılında alınan tedbirlerin artırdığı devamlı bir gayrete ihtiyaç göstermektedir.

A — En Az Sermaye :

Bankaların devamlı bir en az sermayeye sahip olmaları kamu yararınıdır.

Son olarak 1960 senesinde tesbit edilen en az sermaye yetersizdi. Harcamalara arzu edilen bütün garantileri temin edemiyordu. Bankalara carî kredi risklerini karşılama yeteneğini de vermiyordu. Nihayet, kredi kurumları, yatırımların finansmanına geniş bir şekilde iştirâk etmek ve çok sayıda Fransız işletmesini yapmak zorunda olduğu Hükümet tarafından temenni edilen bünyevî reformların gerçekleşmesine katılmak için önemli miktarlarda öz sermayeye sahip olmak zorunluluğundadır.

Bu sebeple 25 Mayıs kararları en büyük mevduat bankalarının en az sermaye miktarlarını bir misli, ekseri iş bankalarınınkini yirmi defa veya daha çok ve mali kurumların sermayesini de hissedilir derecede artırmıştır. Bu tedbir de bir aşamadır. Ayrıca yeni gelişmelere ihtiyaç vardır, bunlar, bence, V. Plânın icra safhası sonunda vuku bulacaktır.

B — Mevduat ve İş Bankaları Arasındaki Yakınlaşma :

Mevduat bankaları ile iş bankaları arasındaki ayırım yerinde bir sorumluluk anlayışına dayanmaktadır. Bununla beraber, bunun ileri götürülmesi ekonomik gelişmeye elverişli büyük kredi muamelelerine

zarar vermektedir.

25 Ocak 1966 tarihli iki kararname mevduat toplama şartlarını birleştirmiştir. Bundan böyle baş vurabilecekleri kaynakları bakımından benzer duruma getirilen bankaların evvelce olduğu gibi, işletmelerdeki iştiraklerinin az veya çok oluşuna göre bir birinden ayırd edilmelerine fazla ihtiyaçları yoktur. Mevduat bankaları ve orta ve uzun vâdeli kredi kuruluşlarının evvelce en çok % 10 a kadar çıkan sermayeye iştirak nisbetlerini sınıî ve ticari teşebbüslerin sermayesinin % 20 sine kadar yükselten 23 Aralık 1966 tarihli kararname bunun ilk sonucunu teşkil eder.

C — Büyük Banka Kurumlarının Kurulması :

Ekonomik kalkınmanın desteklenmesi ve Müsterek Pazar'ın gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak olan uluslararası rekâbet, en az masrafla en yüksek randımanın alınabilmesi için, yapısal düzeltmelere hatta daha esaslı reformlara ihtiyaç göstermektedir.

1966 Mayısında, Devlet, sorumlu olduğu sektörde örnek bir icraatta bulunmuştur. Kazanılan başarı, bu icraatın bünyelerdeki gelişmelerin bugünkü durumuna tamamiyle uygun olduğunu teyit etmektedir. Özel sektörde, diğer bankalar, artık belirli bir hal almış olan bir hareketi takip ederek, anlaşmalar aktetmişler ve gruplaşmalar meydana getirmişlerdir. Mahalli bankalar arasında yeni füzyonlar, büyük kuruluşlar arasında da yaklaşımlar göze çarpmaktadır.

Bu gelişmenin bir sınırı vardır. Zira çeşitlilik de bir zarurettir. Fakat malî gücün Ulusun yararına olmasını emreden devrimize ayak uydurmamız icap etmektedir.

D — Özel Kuruluşların İntibâkı :

Özel malî kuruluşların ekonomik ve sosyal hayatımızdaki rolü önemlidir. Bunlar, tasarrufun öncelik tanınan sektörlerle celbinde faydalı olmaktadır.

4 Mayıs 1966 tarihli kararname ile yeni bir kurum kurulmuştur: Mahalli İdareleri Cihazlandırma Yardım Sandığı.

Mahalli İdarelerin eski birleştirilmiş ikrazlarının yönetimini üzerine alan bu kurum bundan böyle mahalli ikrazlarda bulunmakta ve mahalli idarelere yatırdıkları mevduatı esas alarak orta vâdeli krediler açmaktadır. Bu yeni kurum bir ihtiyaca cevap vermektedir. Muamelelerinin inkişafı şehir ve kasabalarımıza düşen ortak teçhizatın finansman yüküne yardımcı olacaktır.

Aralık ayında yapılan önemli bir reform Caisse National de Crédit Agricole, Hazineye herhangi bir karşılık yatırmaksızın kendi kaynaklarını bizzat idare edecektir. Kendi kendini idare etme yetkisi yanında

şu imkânlardan da faydalanacaktır.

— Caisse National halka cüzdanlı carî hesaplar ve yapı tasarrufu hesapları açabileceğinden kaynakları geliştirecektir.

— Ziraate ve köylüye daha geniş kredi açabilecektir.

Nihayet, özel kurumların, Crédit National gibi prodüktif yatırımlarına veya Crédit Fencier gibi özel inşaatın finansmanına tahsis ettiği kaynaklar bundan böyle orta vâdeli bonolar emisyonları ile takviye edilecektir. Bu bonoların bankalar nezdinde plâse edilebilmesi, bunların open market'e kabulü ile kolaylaştırılacaktır. Böylece-plânın tavsiyeleri gereğince Bankaların bütün imkânlarını kullanarak gerçekleştir - mek zorunda oldukları, tasarrufların uzun vâdeli finansmanlara yöneltilmesi sorunu; bu yolla, hiç değilse kısmen, çözümlenebilecektir.

Aynı düşünce ile, diğer bir özel kuruluş olan Mevduat Sandığı (la Caisse des Dépôts) aracılığı ile zarurî yatırımların finansmanına katılan tasarruf sandıklarında (Caisses d'épargne) mevduat teşekkülünün teşvik edilmesinin uygun olacağını takdir ettim. Bu sebeple tasarruf sandıklarının da bankalar ve posta çekleri gibi 3 er aylık emeklilik ödeneği ve diğer çeşitli tahsisatları tahsil ederek hesap cüzdenlarına mevduat olarak kaydetmelerine müsaade ettim.

Bu tedbir ve diğerleri-portföylü cüzdanların ihdası, yapı tasarruf hesaplarına munzam ipotekli ikrazat yapma imkânı ve hatta bazı kamu hizmetleri ile ilgili makbuzların otomatikman tasarruf hesaplarından tahsili gibi içinizden bazılarını heyecanlandırabilecektir. Fakat mevduatın artırılması ve yatırımların teşvikine yönelmiş bir politika içinde tasarruf sandıkları da kendi yerlerini almak ve inkişâf etmek zorunluluğundadır.

III — Yeni Tasarruf ve Kredi Tekniklerinin Yaratılması :

Mali kuruluşların faaliyet ve bünyelerinin modernleştirilmesine yardım etmek kâfi değildir. Aynı zamanda kaynakların artırılması ve kredi sevk ve idaresinin geliştirilmesine de yardımcı olmak icap eder. V. Plân yatırımları artıracak olan tasarruf artışı ümidine dayanmaktadır.

1966 yılında bir çok yenilikler vuku bulmuştur. Bu yenilikler personelimizin formasyonu ve halka bilgi verilmesi hususunda bir gayrete ihtiyaç göstermektedir. Bu konuların her ikisine de eğilmiş bulunmaktasınız. Bundan dolayı tebriklerimi sunarım. Böylece, bankacılık, daimi gelişme halinde bulunan bir cemiyetin isteklerine devamlı olarak uyan örnek bir gelenek kazanacaktır.

A — Çeşitli Tasarruf Teknikleri :

Tasarrufu kolaylaştırmak, onu celbetmek demektir; tasarrufu daha

fazla celbetmek için, haksız imtiyazları ve eşitsizlikleri ortadan kaldı-
rak tasarruf amaç ve usullerinde değişiklikler yapmak gerekmektedir.

Bu alanda uzun zamandır bir çaba sarfedilmişti, «faiz hadlerinin revizyonu, vâdesiz ve vâdeli plâsmanların vergi rejiminin ahenkleştiril-
mesi» kararını çıkartarak benden evvel başlanmış olan bu çalışmaları sonuçlandırdık. 1966 başlarında alınan bu tedbirler, çeşitli tasarruf toplama kanallarının sağladığı randıman ve gelirlerin mukayesesini kolaylaştırmaktadır.

Mevduat toplama şekilleri, bilhassa cüzdanlı hesapların geliştiril-
mesi ve özellikle 1965 yılında yeni yapı tasarrufu rejiminin ihdası ile yeniden düzenlendi. 1 Temmuz 1967 tarihinden itibaren, yapı tasarrufu kredisi açmaya yetkili kılınacak kurumların adedinin cömertçe tayin edilmesi ile şahsen ilgilendim.

V. Plânın diğer bir tavsiyesi de uzun vâdeli tasarruf sözleşmeleri ile ilgilidir. 3 Haziran 1966 tarihli bir kararname bunların şeklini tesbit etmiştir. Bu tavsiye mevduat toplama alanındaki rekâbeti teşvik edeceğinden, bu yeni şekil altında mevduat kabul edebilecek kurumların da geniş tutulmasına gayret ettim. Bahis konusu yeni tasarruf rejimi gerçekte bütün Fransızları ilgilendirir. Sağladığı vergi imtiyazları sayesinde tasarruf plânları mali piyasanın genişlemesine yani teşebbüslerin uzun vâdeli finansmanına imkân veren sermayelerin toplanmasına yardımcı olabilecektir.

B — Yeni Kredi Tekniklerinin Yaratılması :

Ekonominin sorumluluğu, Maliyenin sorumluluğuna ilâveten, kredi ihtiyaçları konusunda dikkatli bulunmayı gerektirmektedir. Çeşitli zorunluluklara cevap verebilmek için bazı teşebbüslere geçilmiştir.

En büyük önemi verdiğim reformlardan biri doğrudan doğruya bankalar aracılığı ile fertlere açılan uzun vâdeli ipotekli kredinin ihdası olmuştur.

Günümüzde bankacılık sisteminin, mesken alımının finansmanı için, belli başlı endüstri ülkelerinin tasarruf ve kredi kurumlarının sağladıklarına benzer kolaylıkları temin edebilmesi faydalı olur.

Geçen yıla kadar, bu krediler henüz çok kısa, çok az ve çok pahalı idi. Bu mahzurlara çare bulmak için, sizlerin de iştirâkinizle, Hazinesinin bu maksatla ilk fonu yatırdığı, Crédit Foncier tarafından düzenlenen, bir ipotekli alacaklar piyasası kuruldu. 23 Eylül 1966 tarihinde açılan bu piyasa ve orada muamele yapabilecek her nev'iden bir çok mali kurumlar sayesinde, bankaların çoğu, likidite kaygıları ile bağdaşamaya -
cak bir sabitleşme riskine katlanmaksızın, müşterilerine, evvelce teklif ettikleri aynı nev'iden kredilere nazaran daha iyi şartlarla kredi açma imkânını buldular. Bu gayretin cari yılda da devam etmesi büyük

bir önem taşımaktadır. Bu suretle bankalar gayrimenkul inşaat piyasasında hüküm süren büyüme krizinin önlenmesine yardımcı olacaktır.

Aynı zamanda, gelecekte kendilerine düşecek başlıca çabalardan biri olan özel inşaatın finansmanına iştirâk etmek çabasına da intibak edeceklendir. Böylece bu inşaat hayat seviyesindeki devamlı yükselmeye birlikte gelişecektir. İpotekli borç vâdesini sür'atle 10 yıldan 15 yıla çıkarmakla olumlu tesirlerini şimdiden göstermeye başlamış olan rekâbet havasına Tasarruf Sandığı ve Ziraî Kredi Sandığı dahil olmak üzere bütün mali şebekeler katılacaklardır. Fertlerin mevduatlarına verilen faizlerin tahdit edildiği bir memlekette mevduat toplayıcılar arasındaki rekâbetin mudilere yapılacak hizmetin kalitesine ve bilhassa bankalardan elde edilebilecek kredilere inhisar edeceği bir gerçektir.

Sınai ve ticarî yatırımların finansmanına gelince, 1966 da bunları kolaylaştırmak amacı ile iki tedbir alındı.

Birincisi, âzami süresi 5 yıldan 7 yıla çıkarılan, mobilizabl orta vâdeli krediler hakkındadır. Bu uzama, birçok sektörde, kredilerin çok kısa vâdeli durumuna atfedilen güçlükleri hafifletecektir. İkincisi, kredi-kiralama adı verilen tekniği ilgilendirmektedir. Yatırım mallarının kiralınması işi ile uğraşan şirketler, 2 Temmuz 1966 tarihli kanunla banka mevzuatına tabi tutulmuştur; borç verme imkânları artırılmış, bu suretle adı geçen kredi ile finanse edilen yatırım projeleri yarı yarıya çoğalmıştır.

Son olarak kısa vâdeli kredi teknikleri 1966 Haziranında kurulan bir komisyonun eleştirisine tabi tutulmuştur.

Bu komisyon, kullanılan usullerin, özellikle ticarî senetlerin iskontosunun, aşırı derecede çok formaliteyi ihtiva ettiğini ve bu durumun produktivitemize zararlı olduğunu çoğunlukla kabul etmiştir. Fakat bu alanda yapılacak reformlar, tedbirler kadar, kanunlara da bağlıdır. Bu durum, vaz geçmeyi gerektirmez, fakat ihtiyatlı olmayı gerektirir. Artık daha liberal bir yola girilmiştir.

Bundan sonra, daha basit ve müstakrizlerin global malî gücünün takdirine daha fazla yer veren kredi tekniklerinin kullanılması imkân dahiline girecektir. Bu zarurî gelişme yavaş olacaktır. Başarısı bunun böyle olmasına bağlıdır. Fakat bu, işe cesaretle girişmekten korkmak demek değildir. Komisyonun teklifi üzerine teşebbüslerin ticarî faaliyetlerinin mobilizasyonuna dayanan yeni bir kredi uygulanmaya başlandı; bu kredi ticarî iskonto ile kasa kredisi formülleri arasında yer almaktadır. Medenî hukuk ve ticaret hukukunda öngörülen değişiklikler gerçekleştirildiği takdirde, bu yeni kredi, işletmelere malî imkânlar, bankalara ise tahsilât garantisi temin edecektir ki, bunlar da tatmin edilmesi icap eden birbirini tamamlayıcı iki ihtiyaçtır.

**REKLÄMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLAN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÄMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük .

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon ; 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi · BASINKURUMU

(Basın: 19918)

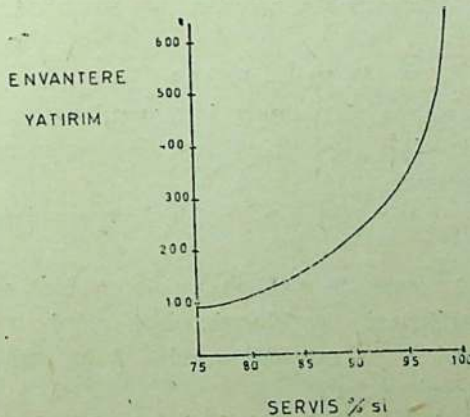

HAREKÂT ARAŞTIRMASI YÖNÜNDEN ENVANTER PROBLEMLERİ

Tunçer İ. ÖREN
(İ. B. M. Sistem Mühendisi)

Envanter problemlerine eğilebilmek üzere imalât endüstrisini ele aldığımızda; ham madde ve malzemeden yarı mamûl ve mamûl elde edildiğini bu işlemler esnasında kullanılan makineler için bakım ve tamir malzemesine ihtiyacımız olduğunu biliyoruz. Bu işlerin çeşitli safhalarında elde envanter bulundurmağ gerektiği de bir vaki'dir. Böyle bir alana yayılmış olan envanter problemlerinin çözümü de muhakkak ki tek bir şekilde olmamaktadır. Bu yazıda envanter problemlerinin tipleri üzerinde durulacaktır.

Mamûl envanteri, bir imalât endüstrisinde bahis konusu olduğu gibi örneğin bir satış teşkilâtında en önemli konu olarak ortaya çıkmaktadır. Mamûl, yarı mamûl ve çeşitli malzeme envanterlerinde optimum çözüm aranırken kriterler muhakkak ki birbirlerinden farklı olmaktadır. Örneğin bir satış mağazasındaki mamûl envanterini tesbit ederken kullanılacak kriter müşteriye yapılan servis yüzdesini belli oranda tutmak olabilir. Servis yüzdesini, mamûl envanterinden karşılanan taleplerin müşteriler tarafından yapılan bütün taleplere oranı olarak tariflemek kabildir. Yapılan bütün taleplerin envanterde hemen karşılanabilmesi yani, yüzde yüz bir servis yüzdesinin elde edilmesi kabil değildir.

Şekil 1

Şekil 1 de görüldüğü gibi servis yüzdesi envantere yapılan yatırıma bağlıdır. Örneğin yapılan bütün taleplerin % 90 nını karşılamak için gereken envanter yatırımı % 95 bir servis yüzdesine çıkılmak istendiğinde epey büyükmektedir. Bunun üzerine servis yüzdesinde örneğin % 3 bir artış için yani servis yüzdesini % 98'e getirmek üzere yapılması gereken yatırım bazı hallerde % 90 servis yüzdesi için gereken envanter yatırımının rahatça iki katı olabilmektedir. Böylece makül servis yüzdeleri için yapılması gereken envanter yatırımı fazla büyük olmamakta dolayısıyla yatırım için kullanılan para daha verimli bir şekilde değerlendirilmektedir.

Servis yüzdesini çok düşük tutmak müşterileri rakip firmalara kaçırmaması bakımından hiç olmazsa serbest bir pazarda düşünülmemesi gereken bir durumdur. Ancak, «ne arasan bulunur» sloganı ile % 100'e çok yakın bir servis yüzdesi ile çalışmak, satış maliyetini çok yükseltecek, dolayısıyla kâr nisbetini epey düşürecek bir yatırım yapmaya zorlanmak olacaktır.

Bu tip bir envanter probleminde idareci belli bir servis yüzdesi seçtikten sonra sattığı her mamûlün satış tahminlerini de yapmalıdır.

İyi bir satış tahmini yapılabilmesi için daha önceki satış miktarlarına lüzum olduğundan işlenmesi gereken malûmatın hacmi büyükmektedir. Bu yüzden pratikte satış tahminlerini otomatik olarak yaptırmak üzere kompüterlerden istifade edilmektedir. Kullanılan satış tahmin metodlarından bazıları: Basit ortalama (Simple Average), Hareketli Ortalama (Moving Average), Hareketli Ağırlıklı Ortalama (Moving Weighted Average), Korelasyon Metodu (Correlation Method), Üslü Yaklaşım (Exponential Smoothing), Mevsimlik Tahmin (Seasonal Forecasting) dir.

Örneğin Üslü Yaklaşım'da tahmin, şu formüle uygun olarak yapılır:

$$Y. O. = E. O. + K (Y. T. - E. O.)$$

Y. O. : Başlamakta olan devre için yapılan yeni ortalama tahmin.

E. O. : Bitmiş olan devrenin başında yapılmış olan eski ortalama tahmin.

Y. T. : Bitmiş olan devrede bahis konusu mamûle olan hakiki talep.

K. : 0 ilâ 1 arasında değişen yaklaşım kat sayısı. K'nın 1'e yakın seçilmesi, yapılacak olan yeni ortalama tahminin, son hakiki talep değişmesini daha yakından takip etmesini temin eder.

Mamûl envanterinde servis yüzdesini tariflerken örneğin, bir ima

lâtçı firmada stok'a veya siparişe göre çalışma durumları ayrı ayrı göz önüne alınır.

Stok'a çalışan bir firmada servis yüzdesi $(A/B) \times 100$ şeklinde tariflenebilir. Burada B talebin tamamını A da karşılanan kısmını göstermektedir.

A, B için çeşitli birimler alınabilir:

Sipariş sayısı : 100 tane siparişten 96 tanesi karşılandı gibi.

Satış Fiyatı : B TL.'lık siparişin A TL.'lığı karşılandı gibi.

Net Kâr : B TL.'lık net kâr bırakacak toplam talebin karşılanan kısmı A TL. sı kâr getirdi gibi.

Siparişe göre çalışan bir firmada servis yüzdesi gene $(A/B) \times 100$ şeklinde tariflenebilir. Ancak bu durumda B: belli bir devredeki taleplerin tamamını A: aynı devredeki karşılanan talepleri göstermektedir.

A, B için gene sipariş sayısı, satış fiyatı, net kâr gibi detaylı tarifleri yapmak kabildir.

Envanter hesaplarında ayrı bir kriter, envanter devri (Inventory Turn-over) olmaktadır. Envanter devri C/D şeklinde tarif edilebilir. Burada C: yıllık sarfiyat D: ortalama envanter seviyesidir. Mamül envanterinde C yıllık satışı gösterecektir. Envanter devri bütün envanter için toplam olarak alınabildiği gibi her mamül için ayrı ayrı da tarif edilebilir. Burada C ve D tariflerinde birimlere dikkat etmek gerekir. C, şayet satış fiyatı üzerinden alınmış ise D de satış fiyatı üzerinden hesaplanmalıdır.

Her mamül envanterinin beher devri ayrı bir kâr getireceği için envanter devri yüksek olan mamüllere yatırım yapılması isabetli bir yatırım politikası olacaktır.

Mamül envanteri ile ilgili olarak satış analizlerinden elde edilen bilgilere göre, envanter seviyelerini tesbit etmenin her zaman doğru sonuç veremeyeceği de aşikârdır. Talep analizleri bu konuda daha iyi bilgi vermektedir. Zira, yalnız satış analizlerinden malûmat alınırsa vaktiyle bitmiş bir mamül için satış miktarı hep 0 olacaktır. Oysaki bu mamüle talep vaki olabilir ancak, talebi karşılayamadığımız için satış yapılamamaktadır. Böyle bir durumda satış analizi mamülün satışı olmadığından faydalı hiç bir malûmat veremeyecek halbuki talep analizleri cari talebi gösterecektir.

Malzeme ve ham madde bahis konusu olduğunda envanter kontrolünde bazı yeni kriterler ilâve edilmelidir.

İmalât endüstrisinde şayet uzun vadeli bir imalât programına göre

çalışılıyor ise problem, matematik olarak nisbeten daha kolaydır. Böyle bir durumda imalât programı ve her mamûl için gerekli hammadde belli olduğunda yapılacak bütün mamûller için gerekli malzeme miktarları hesaplanabilir.

Klâsik bir malzeme hesap (Bill of Material) problemi olan bu durum mamûl ve her mamûle giden malzeme cinsinin fazla olmasında, el sisteminde bir hesaplama güçlüğü çıkarırsa da elektronik kompüterle mesele rahatça halledilebilir. Örneğin, bir yıllık bir imalât programına göre böyle bir malzeme hesabı yapıldığında her malzemenin siparişinden teslimine kadar geçen zaman belli olduğunda malzemelerin sipariş edilmeleri gereken zamanlar hesaplanabilir. Böylece envanteri bir kerede sipariş etmek yerine gerektiği zaman sipariş etmek problemi halledilebilir.

Ancak, müesseselerin çoğu böyle uzun vadeli bir programa göre çalışmamakta veya çalışsa dahi bazen ani çıkan talepleri de karşılamak müessesenin menfaatine uygun olmaktadır. Bu durumda ise mamûllerin yapılabilmesi için gereken ham madde ve malzemelerin envanterden karşılanması veya sipariş verilenlerin makul bir zamanda elde edilebilmeleri gerekir.

Envanter, bir malzeme ihtiyacı olduğu zaman hemen veya bir sipariş verilip gelene kadar geçen devredeki ihtiyacı karşılamak için tutulur. Üstelik sipariş süresinin ve bu süredeki ihtiyacın değişebilirliği de göz önünde tutulur.

Envanter sistemi kurulurken envantere bulundurulmuş malzemenin analizi ile işe başlamak tavsiye edilir. ABC analizi denen bu analizin esası bütün malzemelerin aynı önemde olmadıklarına dayanmaktadır. Malzemeler yıllık kullanılış tutarlarına göre tasnif edildiklerinde sayıca az bir kısmının yıllık sarfiyatın büyük bir kısmını meydana getirdikleri görülür. Bu malzemeler A grubuna aittir denir. Yıllık sarf tutarları itibariyle fazla bir meblâğ tutmayan çok fazla sayıda malzeme de C grubunda toplanmakta, kalanlar B grubuna dahil edilmektedir. Malzemenin böyle üç gruba ayrılması her gruba gereken önemin ayrı ayrı verilebilmesi içindir. Bu şekilde malzeme üç gruba ayrıldığı gibi icabında daha fazla gruba da ayrılabilir. Ancak, bu analizden sonra kontrollü bir envanter sistemi geliştirilebilir.

Envanter sisteminin çözmesi gereken problemler her malzeme için siparişin ne zaman verileceği ve ne kadar olacağıdır. Bu durumda da gaye, envanteri elde bulundurma masrafları ile sipariş masraflarını dengeli bir hale sokmaktır.

Envanteri elde bulundurma masraflarının içine envantere yatırılan para ve bunun maliyeti, sigorta primleri, envanteri saklamak için kullanılan depoların maliyeti, malzemenin zamanla bozulması ve benzeri unsurlar girmektedir. Sipariş maliyeti içinde dışarıdan satın alınıyor ise siparişin yapılması gerektiğinin kontrolü, sipariş yazılması, gönderilmesi, takibi, alınması ve gelen malzemelerin kontrolü gibi unsurlar vardır. Sipariş şayet aynı müessesede imâl ediliyor ise, ayrıca makinelerin ayarları için geçen zaman ve emek de hesaba girmektedir.

Yıllık ihtiyaç bir kerede karşılanırsa sipariş maliyeti muhakkak ki çok düşük olacaktır. Ancak, sipariş edilen miktarın yarısı ortalama olarak bütün yıl envanterde kalacağı için envanteri bulundurma masrafı çok büyük olacaktır. Bu gaye ile çeşitli matematik modeller geliştirilmiş olup klâsik çözümler elde edilmiştir. Örneğin genel bir kaide olarak düşük değerli veya az kullanılan malzemelerin daha seyrek, pahalı veya çok kullanılan malzemelerin daha sık olarak mübayaa edilmeleri tavsiye edilir. Burada bahsi geçen sık, seyrek sözleri yerine, gayet tabiidir ki matematik modeldeki parametreler yerine malzemeler ile ilgili bilgiler bulunduğu kaçar kere, ne kadarlık siparişler vermenin en ekonomik olduğu elde edilmektedir.

Halen geliştirilmiş pek çok envanter modeli mevcuttur. Bu sonuçlar 1915 lerden günümüze kadar olan çalışmaların mahsulüdür. Bu modeller malzeme talebinin, siparişteki sürenin ve masrafların tamamen belli olması, 1 veya 1'den fazla faktörün kesin olarak verilemeyecek ihtimâlleri ile belirli olması ve bu ihtimâl dağılım fonksiyonlarının çeşitli istatistikî dağılımlara uymasına göre farklı şartlara tekâbül etmektedir. Referansta adı verilen kitaplarda bu tip matematik envanter modellerini kolaylıkla bulmak kabildir. Ayrıca, yazılmış bazı özel kompüter programları da envanter sevk ve idaresinin otomatik hale getirilmesine yardımcı olmaktadır. Envantere yatırılan parayı optimum bir şekilde kullanmak için ayrıca linear programlama modelleri de mevcuttur. Yazılmış bazı genel simülasyon programları veya özel envanter simülasyon programları ile tatbiki düşünülen envanter idaresi prensipleri daha sistem pratik olarak tatbik edilmeden test edilebilir ve sevk ve idareciyi bir takım riskli kararlar vermekten kurtarır.

Her ne kadar envanter konusunda pek çok sayıda matematik model geliştirilmişse de burada profesör Rivett'in ortaya attığı «Adaptimization» kavramı üzerinde durmakta fayda vardır.

En genel bir harekât araştırma modeli

$$P = f (C, U)$$

şeklinde verilebilir. Burada

- P : Sistemin performans ölçüsü. Maliyet, kâr ve benzeri gibi.
C : i tane kontrol edilebilir değişken
U : j tane kontrol edilemeyen değişken
f : P'nın C ve U'lara ne şekilde tabi olduğunu veren fonksiyon.

Genel modelde böyle bir gaye fonksiyonundan başka eşitlik veya eşitsizliklerle verilen bir takım tahdit şartları da vardır.

Optimum çözüm, kontrol edilemeyen değişkenler cinsinden verilen ve tahdit şartlarına da uyan kontrol edilebilen değişkenlerin gaye fonksiyonunu maksimum veya minimum hale getiren değerler takımıdır.

Bir envanter probleminde:

- * Performans ölçüsü veya gaye denklemi ekseri maliyet veya kâr olarak tesbit edilir.
- * Kontrol edilebilen değişkenler, sipariş seviyesi, sipariş miktarı ve benzerleridir.
- * Kontrol edilemeyen değişkenler, talep, siparişteki süre ve maliyettir.

Maliyetin bir kısmı envanter miktarı ile artar bir kısmı da envanter miktarı ile azalır. Envanter kontrolunda «Adaptimization» dan gaye verilen bir problemin harekât araştırmasının belli metotlarını tatbik ederek bir optimum bulmakla yetinmemek, aksine problemin çeşitli donelerinde değişiklik yaparak daha uygun çözümler bulmaktır. Böylece, «Adaptimization» matematik modellerin rutin bir şekilde kullanılmalarına mani olmakta onların daha verimli bir şekilde kullanılmasına vasıta olmaktadır.

Referanslar

- IMPACT - Inventory Management Program and Control Techniques IBM E20-8105
- The Production Information and Control System IBM E20 - 0280
- Production Planning and Inventory Control J.F. Magee
- Introduction to Operation Research Churchman, Ackoff, Arnoff
- APICS Dictionary
Production and Inventory Control Terms
American Production and Inventory Control Society.

PİYASA DURUMU

Hazırlayan : Yıldırım KILKIŞ

I — PİYASA HABERLERİ :

A — İç Ticaret :

Piyasalarımızda geçen devre çok şiddetle beliren para ve kredi darlığı, 1967 Temmuz ayı içinde nisbî bir şekilde azalmıştır. Bu nisbî rahatlığın bir sebebi piyasaya 100 milyon TL. nakit para arzı ile ifade olunmaktadır. Diğer taraftan banka kredileri bir miktar açılmış ve bu darlığın sebebi olan şartlar oldukça değişmiştir. Hükümetin enflasyona mani olmak maksadile para ve kredi politikasını sıkı tuttuğu kanaati piyasada hâkimdir.

Adana borsasında pamuk ve pamuk çekirdeği satışları yavaştır, fakat alivve satışlar yapılmaktadır, fiyatlarda oynama görülmemiştir.

Hububat satışlarında bilhassa buğday alım satımı canlıdır. Adana ve Bandırma çevrelerinde talebin çokluğu, piyasaya gelen malın derhal satılmasını sağlamaktadır.

İzmir piyasasında pamuk satışları durgundur. Pamuklu mensucat stoklarının erimemesi, sanayicinin istekli alıcı olmasını önlemektedir. Çekirdeksiz kuru üzüm satışları da azalmıştır. Zeytinyağ ihracatı dolayısıyla İzmirde 20.000 ton malın sevki gerçekleşmiştir.

Fındık üretiminin bu yıl az olacağı anlaşıldığından, stoklara karşı talep artmıştır. Bilhassa dış taleplerin fiyatları 116,50 dolara çıkardığı ifade edilmektedir

B — Dış Ticaret :

4 Temmuz 1967 tarihinde ilân edilen 19. Kota'nın, tahmin edildiği gibi sanayici ithalâtını kolaylaştırıcı olduğu görülmektedir. Genel hatlariyle, bu Kotanın 18. inci Kotadan pek farkı yoktur. Liberasyon listelerinin 1967 yılında 170 milyon dolarlık, tahsisli ithal malları listelerinin ise 127 milyon dolarlık ithalât hacmi tutacağı öngörülmektedir.

SEKA'nın imâl edemediği kâğıt cinslerinin ithali için kotaya konulan tahsislerin Sanayi Bakanlığı emrine bırakılması, kâğıt ithalâtçılarınca hoş karşılanmıştır. Bunun gibi 73.11 pozisyonlu demir ve çelikten profiller de, Sanayi Bakanlığı emrindedir.

Birinci 5 Yıllık Kalkınma Plânının 1967 yılına ait programında Özel Sektör yatırımları için 36 milyon dolar tahsis edilmesi gerektiği halde, 18 ve 19.uncu kotalardaki tahsis toplamının 10 milyon dolar olması, buna mukabil 60 milyon dolarlık yatırım talebinin mevcudiyeti, bu plân döneminde öngörülen yatırımların gerçekleştirileceğini göstermektedir.

İhracata gelince, bu devrede fındık en büyük ihraç kalemi olmuştur. Zeytin-yağ stoklarının ihracat yolu ile eritilmesi, cari ihracat rakamlarından dolayı ümit edilmektedir. İhracatımızı geliştirmek maksadile 29.7.1967 günü Bakanlar - Özel sektör temsilcileri arasında bir toplantı yapılmıştır. Daha ziyade tütün, yaş meyve ve sebze, canlı hayvan ile çeşitli sınaî mamüllerin ihracatını teşvik için ileri sürülen tekliflerin, resmî makamlarca incelenip, uygulanması arzuya şayan-
dır.

Devalüasyon yapılacağı yolundaki tartışmalar devam etmekle beraber, Ticaret Bakanı Ahmet Türkel'in, 8 Temmuz 1967 günü Bursa milli fuarını açarken yaptığı konuşmada «Türkiyede, bugünkü şartlar içinde devalüasyon yapmanın zararlı olacağını beyan etmesi, bu konudaki münakaşalara resmî bir cevap olmuştur.

C — Sanayi :

Geçirdiğimiz devreler sanayi faaliyetlerinin gelişmesi bakımından hareketli olmuştur. Hereke çimento fabrikasının temeli atılmış, bir Kanada firması ile P.T.T. nin kuracakları telefon santrali ve makinesi fabrikası inşaatı başlamıştır. Nevşehir dokuma fabrikasının bina inşaatı tamamlanmıştır.

Ayrıca, İstanbul Sanayi Odasına, 1967 Haziran ayında 34.413.000 TL. sermaye toplamında 23 sanayi firması kaydolmuştur. Bunların 6 sı mensucat, 11 i metal, 4 ü kimya, 2 si de çeşitli sanayi kollarında faaliyet göstereceklerdir.

Bu sanayi tesislerinin önemli olanları şunlardır : «Metal Ticaret T.A.Ş.» muhtelif tip torpa tezgâhı imâl edecektir. «Bimak Birleşik Makina Sanayi ve Ticaret A.Ş.» her çeşit takım tezgâhları, torna, planya vs. imâl edecektir.

Ayrıca Mercedes marka otobüs imâli için, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu dairesinde bir şirket kurulmuş bulunmaktadır.

II — PİYASA HAREKETLERİ

A — Sanayi Mamülleri :

1 — Dokuma Sanayii Mamülleri :

a) Yünlü Dokuma :

Yünlü dokuma piyasasındaki durgunluk devam etmektedir. Stoklar boldur, fiyatlar sabit kalmıştır. Ancak satışlar yavaştır. Bu durumun daha bir iki ay devamı beklenmektedir.

b) Pamuklu Dokuma :

Piyasa normal bir seyir göstermektedir. Fiyatların biraz gerilediği müşahade edilmektedir. Bunun sebebinin stokların devamlı artması olduğu sanılmaktadır. Bu durum dolayısıyla fiyatların biraz daha gerilemesi mümkündür.

2 — Züccaciye ve Pencere Camı :

a) Züccaciye :

Züccaciye piyasasında yaz ayları boyunca devam edeceği tahmin edilen durgunluk gerçekten devam etmektedir. Yerli mal stokları yeterlidir, fakat talep cansızdır. İthal mallarında ise arz olmadığından, fiyat artışları görülmektedir. Bu durumun daha devam edeceği anlaşılmaktadır.

b) Pencere Camı :

Piyasa canlıdır. Bu durum stoklara tesir ettiğinden 3, 5, 6 ve 7 mm. lik camlarda azalma görülmektedir. İnşaat mevsiminin tesirile taleplerin artacağı anlaşılmaktadır.

Buzlu cam piyasası daha hareketlenememiştir. Ayrıca Polonya ve Yugoslavya'dan ithal edilen buzlu camlar fiyatların 30-31 TL. na inmesini sağlamıştır. Bununla beraber, talebin artması beklendiğinden, bir devre sonra fiyatlarda yükselme eğilimi beklenmektedir.

B — İnşaat Malzemesi :

1 — Yuvarlak Demir :

İnşaat malzemesi piyasasında hareket başlamıştır. Fabrikaların aracı tacirlere yaptıkları satışların hacmi artmış, fakat perakende satışların piyasasına hâlen bu durum intikâl etmemiştir.

Haddehanelere verilmesi kararlaştırılan kütük miktarı, 1967 Temmuz içinde eksik olarak gerçekleştiğinden, arzın bu ay içinde biraz azalması beklenmektedir. Canlanmaya başlayan talep fiyatlarda 2-5 kuruş kadar artışa sebep olmuştur.

1967 Temmuz sonu itibarile fabrika fiyatları şöyledir :

6 mm.lik firkete	200-205 Krş.
6 mm.lik kangal	190 »
8 mm.lik yuvarlak	186-187 »
10 mm.lik »	186 »
12 mm.lik »	184-185 »
14 mm.lik »	184-185 »
16-22 mm.lik »	183-184 »

2 — Profil Demir :

Profil demir piyasasında görülen ancak devlet ve büyük ihale mübayaalarıdır. Bu alımların 2 ilâ 4 aylık vadeli ödemelerle yapılması piyasada arzın yeterli olduğunu göstermektedir. Bu durum, geçen devreden tahmin edildiği gibi, fiyatlarda istikrar sağlamıştır. Yalnız 120 mm.lik putrel'in stokları çok azaldığından bu çeşidin fiyatı 25 kuruş artmıştır.

T Demirleri :

25 x 25 x 3	270 Krş.
30 x 30 x 3	270 »
35 x 35 x 3	270 »
40 x 40 x 4	270 »
50 x 50 x 5	265 »

Köşebent :

20 x 20 x 3	280 »
25 x 25 x 3	220 »
30 x 30 x 3	220 »
35 x 35 x 4	240 »

Piyasaya sanayici ve ithalâtçı yolu ile mal sevk edildiğinden arz yeterli durumda kalmaktadır. Bu sebeple fiyatlarda bu devrede istikrarın devamı normal görülmektedir.

3 — Çimento :

Çimento piyasasında, arzın yeterli oluşu ve Sanayi Bakanlığının aldığı tedbirlerle fiyatlar geçen devredeki gibi 11,5 - 12 TL. (torbası) seviyesinde kalmıştır. Piyasa canlıdır ve talep çoktur. Ancak ihtiyaç sahipleri inşaat ruhsatlarını ibraz ederek tanzim satış yerinden ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler.

Vilâyetlerin, 10 Ekim 1958 yılında neşrolunan K/1164 sayılı Bakanlar Kurulu kararı dairesinde çimento fiyatlarını tespit etme yetkilerini kullanmas ile tanzim satışlarının destekleneceği ve bir kaç yıldır anormal fiyat hareketlerine sahne olan çimento piyasasının istikrara kavuşacağı söylenebilir.

Piyasaya arzın muntazaman devam etmesi karşısında, en canlı devresinde olmasına rağmen fiyatlarda hareket beklenmemektedir.

Beyaz çimento piyasası ise, Pınarhisar fabrikasının beklenen üretimi ile arz bakımından takviye edilmiş ve 50-55 TL. na muamele gören mal, 40-41 TL. na düşmüştür. Fiyatlarda gerçekleşmesi beklenen bu durumun, muntazam üretim temposu ile devam edeceği ümit edilmektedir.

4 — Kereste :

Kereste piyasası canlılığını muhafaza etmektedir. Stokların yeterli olması kaba köknar fiyatlarının biraz inmesine tesir etmiş, ancak üstün evsafılı çam kerestesinde de, talep dolayısıyla artış olmuştur. İnşaat mevsiminin en hızlı devresi içinde olduğundan fiyatların bazı cinslerde oynaması beklenmektedir. Diğer taftan arz mevsimi olması, bu piyasanın istikrarlı bir manzara arz etmesini sağlayacaktır.

1967 Temmuz sonu itibarile toptan fiyatlar şöyledir : (M³)

Çam	(doğramalık)	800 - 950 TL.
Çam	(kaba işler için)	600 - 700 TL.
Çıralı çam	(üstün evsafılı)	1000-1200 TL.
Köknar	(doğramalık)	680 - 725 TL.
Köknar	(kaba işler için)	580 - 650 TL.

5 — Karo Fayans :

Piyasa canlanmıştır. Ancak arzın yeterli olması fiyatların değişmemesini sağlamaktadır. Bozöyük fabrikasının 4.üncü malı tutulduğundan bu cinsten 3-4 kurş fiyat artışı olmuştur. İnşaat mevsiminin tesirile canlılığı devam edecek olan karo fayans piyasasında fiyatların süregelen istikrarının değişmesi beklenmemektedir.

1967 Temmuz sonu itibarile fiyatlar şöyledir :

Yerli ekstra	96 - 97 Krş.
Yerli standard	93 - 94 »
Yerli üçüncü	82 - 83 »
Bozöyük dördüncü	60 »
Gorbon dördüncü	54 »

C — Gıda Maddeleri :

1 — Bakliyat ve Pirinç :

Bakliyat piyasası mevsim dolayısıyla durgunluğunu muhafaza etmektedir. Genellikle fiyatlarda cüz'i gerilemeler olmuştur. Bu durumun devam etmesi beklenmekle beraber, önümüzdeki devrelerde ihalelerin artması dolayısıyla bu piyasanın canlanacağı ümit edilmektedir.

1967 Temmuz sonu itibarile fiyatlar şöyledir :

Dermason fasulye	240 - 300 Krş.
Horoz fasulye	140 - 170 »
Nohut	170 - 210 »
Kırmızı mercimek	245 - 260 »
Yeşil mercimek	240 - 280 »

Pirinç piyasası da canlı değildir. Bu durum fiyatlarda gerileme olmasına tesir etmiştir. Yaz sebzelerinin bol olduğu bu mevsimde bu durgunluğun devamı bir devre daha beklenmektedir. 1967 Temmuz sonuna göre, Bersani 260 - 285 kuruştan, Karolin 290 - 320 kuruştan, Viyolin 250 - 270 kuruştan, Maratelli cinsi ise 200 - 240 kuruştan muamele görmüştür.

2 — Zeytinyağı ve diğer Nebatî Yağlar :

Yaz mevsiminin özelliği olan kızartma yemeklerin tesirile bu piyasa çok canlanmıştır. Fakat margarin ve diğer nebatî yağ stokları bol olduğundan fiyatlarda artış pek fazla olmamıştır. Margarin fiyatları 10 kuruş, nebatî yağlarda ise 5 - 10 kuruş artma görülmektedir. Bu duruma göre 1967 Temmuz sonunda margarinler toptan 600 - 635 kuruştan, nebatî yağlar 530 - 550 kuruştan muamele görmüşlerdir. Piyasanın bu canlılığının Ağustos içinde de devamı beklenmektedir.

Zeytinyağ piyasasındaki fiyat istikrarı devam etmektedir. Satışlar hareketlidir. Yeni üretim mevsimi yaklaştığından eldeki kupe ve rafine stokların satışları zorlanacaktır. Bu sebeple 690 - 700 kuruştan muamele gören I. kupe zeytinyağ fiyatlarının yılbaşına kadar cüz'î gerilemeler göstermesi beklenmelidir.

3 — Beyaz Peynir :

Beyaz peynir piyasası canlıdır. Üretim devam etmekte, talep ise fiyatları yükselmeye teşvik etmektedir. Arzın yeterli oluşu bu yükselmeye mani ise de, yarım yağlı cinslerde bir miktar fiyat artışı görülmektedir.

Üretimin en canlı mevsiminde dahi gerilemeyen beyaz peynir fiyatlarının, şimdilik artması beklenmemekte ise de, bu durumun sonbahar aylarında değişmesinden endişe edilebilir.

1967 Temmuz sonu itibarile toptan fiyatlar şöyledir : (Teneke)

Tam yağlı	130 - 145 TL.
Yağlı	120 125 TL.
Yarım yağlı	90 - 100 TL.
Yavan	70 - 75 TL.

D — Altın Fiyatları :

1967 Haziran ayı sonu ile Temmuz ayında altın fiyatlarının seyri şöyledir :

	<u>Cumhuriyet</u>	<u>Reşat</u>	<u>İngiliz</u>
26.6.1967	103	170	125
3.7.1967	101,70	172	125
10.7.1967	101,70	171	124
17.7.1967	101,75	172	124
24.7.1967	101,30	173	125

E — Toptan Eşya Fiyatları İndeksi :

1958 = 100 itibarile, İstanbul toptan eşya fiyatları indeksi Haziran ayında 158,2 olmuştur. 1967 Mayıs ayı indeksi 159,4, 1966 Haziran indeksi ise 146,9 idi.

F — Dış Ticaret :

1967 Nisan ayına ait resmî istatistiklere göre ihracat ve ithalât rakamları şöyledir :

1. İhracat :

1967 Nisan ayı ihracatı 394.950.000 TL. dir. 1966 Nisan ayı ihracatına nazaran bu rakam 83.184.000 TL. daha çoktur. 1967 Ocak-Nisan devresi ihracatı ise 1966 yılının aynı devresine nazaran 4.609.000 TL. daha düşük bir rakama ulaşmıştır. İhracat kalemlerinde 1967 Nisan ayı zarfında artış; 1966 Nisan ayına nazaran canlı hayvanlar, meyvalar, fındık, hububat, tütün ve pamuk kalemlerinde olmuştur. Azalma ise üzüm ve madenler, özellikle krom cevherindedir.

1967 Nisan ayı itibarile ihracatımız, 1966 Nisan ayına nazaran Belçika-Lüksemburg, A.B.D., Çekoslovakya, Fransa, Irak, İsrail, İsviçre, İtalya ve Lübnan'a artma; Batı Almanya, Hollanda ve Rusya'ya azalma göstermiştir.

2. İthalât .

1967 Nisan ayı ithalâtı 574.774.000 TL. dir. Bu rakam 1966 Nisan ayına nazaran 85.321 TL. daha fazladır. 1967 Ocak-Nisan devresi ithalâtı ile 1966 yılının aynı devresi mukayese edilince, içinde bulunduğumuz yıla ait devrede ithalâtın 84.675 TL. daha az olduğu görülmektedir.

1967 Nisan ayı itibarile ithalâtımız 1966 Nisan ayına nazaran ilaç, boya, menücaat ve iplikler, makineler ve don yağları kalemlerinde artmış; akaryakıt, demir ve çelik kalemlerinde azalmıştır.

1967 Nisan ayı ithalâtı ise, 1966 Nisan ayına nazaran A.B.D., İsviçre ve Suudi Arabistan'dan azalmış, diğer bütün memleketlere artmıştır.

BANKA KREDİLERİNİ TANZİM KOMİTESİ KARARLARI

Karar Tarihi : 22/2/1967

Resmi Gazete No : 12637

Karar Sayısı : 167

Resmi Gazete Ta. : 3.7.1967

7129 sayılı Bankalar Kanununa ek 153 sayılı kanun gereğince T. İş Bankasının nezareti altında tedricen tasfiyeye tabi tutulan Türkiye Kredi Bankasının tedricen tasfiyesinde kullanılmak üzere :

a) 153 sayılı kanunun 3 üncü maddesi gereğince T.C. Merkez Bankası nezdinde tesis edilmiş bulunan fondan 15.000.000.- liranın tahsisi.

b) Tahsisi uygun görülen 15.000.000.- lira ile fon mevcudu arasındaki farkın aynı maddenin 5 inci fıkrasına istinaden T.C. Merkez Bankasından, fon'da birikecek mebalığden derhal mahsup edilmek kaydıyle, mezkûr fon'a avans olarak itası,

uygun görülmüştür.

Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Genel Sekreterliğinden

24/9/1964 tarih ve 11815 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 143 sayılı Banka Kredilerini Tanzim Komitesi Kararınının 2 nci fıkrası gereğince aynı karara ek listeye aşağıdaki sanayi kolu ilâve edilmiştir.

Ana Sektör : Kimya Sanayii, İlâve edilen sanayi kolu : Plâstifian.

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O.

Sermayesi : 500 milyon T.L.

hertürlü

BANKACILIK

hizmetleri

ayrıca

İŞLETMELERİ

İstanbul Liman İşletmesi - Denizyolları İşletmesi - Şehir Hatları İşletmesi
Haliç Tersanesi - Camialtı Tersanesi - Hasköy Tersanesi - İstinye Tersanesi
Kıyı Emniyeti İşletmesi - Gemi Kurtarma İşletmesi - İzmir İşletmesi
Alaybey Tersanesi - Vangölü İşletmesi - Trabzon İşletmesi - Giresun İşletmesi

TURİSTİK TESİSLERİ

Yalova Kaphcaları - Liman Lokantası
Liman Cafeteria

(Basın: 18587)

VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX

VİNYLEX

SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ

- YER MUŞAMBALARI
- SUN'İ DERİLER
- MOBİLYA VE OTO DÖŞEMELİKLERİ
- SÜNGERLİ SUN'İ DERİLER
- CİLT BEZLERİ

- SOFRA MUŞAMBALARI
- BRANDA BEZLERİ
- OTO TABANLIKLARI
- PLASTİK LEVHALAR
- POLİÜRETAN SÜNGER (Möble ve bütümüm dşeme işlerinde)

- KONFEKSİYON : SÜNGER YATAKLAR
- SÜNGER YASTIK VE MİNDERLER
- BAVUL VE ÇANTALAR
- SÜNGERLİ KUMAŞLAR (Laminasyon)
- FABRİC TO FABRİC (Kumaşlar)

Tamamı Türk sermayesi ile kurulmuş olan, BALKANLARIN ve ORTA DOĞU'nun en büyük, ve modern Plastik Sanayii Fabrikası en üstün kaliteli mamulleri ile sayın halkımızın hizmetinde olmaktan şeref duyar.

FABRİKA: Kartal—Maltepe—İstanbul Telefon: 53 39 00

VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX VİNYLEX

Bütün
Yurtta

28 yıllık tecrübesiyle

TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.

1868

ASIRLIK TECRÜBE
ARADİĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET
SANDIĞI

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR ● HAVALE ● TİCARİ SENETLER ● KREDİ MEKTUPLARI
● KEFALET MEKTUPLARI ● DÖVİZ ALIM VE SATIMI ● SEYAHAT
ÇEKLERİ ● İTHALÂT AKREDİTİFLERİ ● KİRALIK KASALAR ● v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

SAYIN
HALKIMIZIN
GÖSTERMİŞ
OLDUĞU TEVECCÜH
SAYESİNDE

MEVDUATIMIZ

milyar lirayı aştı...

BANKAMIZA
GÖSTERİLEN GÜVENE
ŞÜKRANLARIMIZI
SUNARIZ....

ZİRAAT BANKASI